

Suvi Rönty

LEVYTYSTUOTANNON OIKEUKSIEN HALLINTA JA JULKAISUPROSESSI

LEVYTYSTUOTANNON OIKEUKSIEN HALLINTA JA JULKAISUPROSESSI

Suvi Rönty
Opinnäytetyö
Syksy 2012
Liiketalous
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Liiketalous, oikeus ja hallinto

Tekijät: Suvi Rönty

Opinnäytetyön nimi: Levytystuotannon oikeuksien hallinta ja julkaisuprosessi

Työn ohjaaja: Lea Isopoussu-Koponen

Työn valmistumislukukausi ja – vuosi: Syksy 2012

Sivumäärä: 48 + 2 liitettä

Äänitteentuotantoprosessi pitää sisällään monia eri vaiheita ja siihen voi liittyä useita eri sopimusosapuolia. Artisti on yleensä sopimusneuvotteluissa heikompi osapuoli, etenkin jos lainsäädäntö sekä omat oikeudet eivät ole artistille ennestään tuttuja. Tässä työssä on perehdytty äänitteentuotanto- ja julkaisuprosessiin tekijänoikeuslainsäädännön sekä sopimusoikeuden näkökulmasta. Työ on tehty toimeksiantona oululaiselle musiikkialalla toimivalle ohjelmatoimisto ThunderEvents Oy:lle. Idea opinnäytetyöhön syntyi, kun toimeksiantajan edustaja levytti hiljattain yhteensä kanssa omaa tuotantoaan ensimmäistä kertaa ja koki prosessin monimutkaiseksi ja haastavaksi.

Työ on ensisijaisesti lainopillinen ja sen teoriaosuus perustuu lainsäädäntöön. Käytännön näkökulmaa työhön on saatu teemahaastattelulla. Haastateltavana oli pitkän linjan muusikko, jolla on vuosien kokemus musiikkialalta sekä levyttämisestä niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Toimeksiantajan toiveiden ja työn teoriaosuuden pohjalta on toteutettu prosessikaavio, jonka tarkoituksena on toimia eräänlaisena muistilistana levytysprosessin vaiheista sekä helpottaa prosessin läpivientiä jatkossa.

Tekijänoikeudet liittyvät olennaisesti musiikkialaan, joten tekijänoikeuslainsäädäntö on tässä työssä keskeisellä sijalla. Maassamme toimii lukuisia eri luovan ilmaisun alojen tekijänoikeusjärjestöjä. Tässä työssä on esitelty musiikkialan kannalta keskeiset järjestöt, joiden kanssa muusikot tekevät yhteistyötä koko levytysprosessin ajan ja äänitteen julkaisemisen jälkeenkin. Tekijänoikeuksien tuntemisen lisäksi artistille on tärkeää ymmärtää omat oikeutensa neuvottelutilanteessa. Sen vuoksi työssä on käsitelty myös sopimusoikeuden perusteita.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että aloittelevilla artisteilla on usein vain vähän tietoa tekijänoikeuksista ja tekijänoikeusjärjestöjen toiminnasta. Lisäksi artistit kokevat, että ei ole olemassa tahoja, josta voisi saada helposti apua. Levytys sopimuksesta haaveilee varmasti suurin osa muusikoista ja sopimuksen saadakseen he joutuvat usein suostumaan jopa kohtuuttomiin ja joka tapauksessa heidän kannaltaan epäedullisiin sopimusehtoihin. On artistin omalla vastuulla tarkistaa sopimusten sisältö ja puuttua epäkohtiin. Lainsäädännön sekä omien oikeuksiensa ymmärtäminen onkin siis ensiarvoisen tärkeää jo heti musiikkiuran alkutaipaleella.

Asiasanat: tekijänoikeus, tekijänoikeusjärjestö, sopimusoikeus, äänite, äänitteen tuotanto, äänitteen julkaisu

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Economics, Option of Law and Administration

Author: Suvi Rönty

Title of thesis: The process of recording and publishing music

Supervisor: Lea Isopoussu-Koponen

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2012 Number of pages: 48 + 2 attachments

The process of recording music includes various different stages and could also have multiple contracting parties. In negotiations an artist is usually the weaker party in comparison with the other, especially if the artist is not familiar with legislation and his/her own rights. The aim of this thesis was to examine the process of recording music and publishing it. This was observed from the viewpoint of copyright law and contractual matters. This thesis was written as a commission by the show producer ThunderEvents Oy, which operates in the music industry in Oulu. The idea for this thesis first came when the representative of ThunderEvents Oy was recently recording music with his band for the first time and felt that the process was complicated and challenging.

Primarily this thesis is juridical and legislation is the main source. The practical view for this thesis was received by implementing a theme interview. The interviewee was a long-term musician who has years' of experience in the music industry and in recording both in Finland and abroad. Based on the representative's wishes and the theory of this thesis, a process flow chart was created. This chart can be used as a kind of checklist for different stages of the recording process and on the basis to make the process easier in the future.

Copyrights are essential issue in music industry and therefore they are essential source for this thesis. In our country operate multiple different copyright organizations in different fields of creative art. This thesis introduces only the most essential copyright organizations, with whom the artists co-operate throughout the recording process and after publishing the record. Besides understanding the copyrights, it is important for an artist to understand his/her own rights when negotiating contracts. For that reason, this thesis also deals with contractual matters.

As a conclusion, it could be mentioned, that new artists are often unaware of copyrights and copyright organizations. Artists may also feel that they do not know where to find assistance. The majority of artists probably dream about having a recording contract with a label, and in order to get the contract they often have to agree to unreasonable and disadvantageous conditions. It is on the artist's own responsibility to check the contents of the contracts and concern with legislative issues. For that reason, it is really important for an artist to understand the legislative issues and his/her own rights already in the beginning of the music career.

Key words: copyright, copyright organization, contract law, record, production of record, publication of record

SISÄLLYS

LYHENTEET	5
1 JOHDANTO	6
2 TEKIJÄNOIKEUDET MUSIIKKITUOTANNOSSA	9
2.1 Tekijänoikeuden perusteita	9
2.2 Tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen ja tulkinta.....	13
3 TEKIJÄNOIKEUKSIA VALVOVAT JÄRJESTÖT	15
3.1 Teosto ry	16
3.2 Gramex ry	17
3.3 Musiikkituottajat ry ja ISRC-koodi	17
4 SOPIMUKSET TALOUDELLISTEN OIKEUKSIEN TOTEUTTAJANA	19
4.1 Sopimusvapaus	19
4.2 Oikeustoimilain vaikutus sopimusvapauteen	20
5 MUSIIKIN ERI JULKAISUMUODOT	23
5.1 Digitaalinen äänitallenne	23
5.2 Musiikkivideo.....	25
5.2.1 Tekijänoikeudet musiikkivideossa	25
5.2.2 Musiikkivideon esitys- ja tallennusluvut	26
6 ÄÄNITTEENTUOTANTOPROSESSI JA JULKAISEMINEN.....	28
6.1 Prosessin osapuolet.....	28
6.2 Sopimukset.....	29
6.2.1 Perinteinen levytyssopimus.....	29
6.2.2 Mastersopimus	30
6.2.3 Kustannussopimus.....	30
6.2.4 Kansainväliset levytys- ja julkaisusopimukset	31
6.3 Ilmoitukset	33
6.3.1 Teosto ry:n teosilmoitus	33
6.3.2 Teosto ry:n tallennuslupa.....	33
6.3.3 Gramex ry:n ääniteilmoitus.....	34
6.4 Korvaukset.....	34

6.4.1	Teosto ry:n korvaukset äänitteen tallentamisesta	34
6.4.2	Teosto ry:n korvaukset musiikin julkisesta esittämisestä.....	35
6.4.3	Gramex ry:n korvaukset musiikin julkisesta esittämisestä	35
7	ÄÄNITTEEN MUU MATERIAALI	37
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
9	POHDINTA	41
	LÄHTEET	43
	LIITTEET.....	48

LYHENTEET

OikTL , Oikeustoimilaki	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228
TOL	Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404
NCB	Nordisk Copyright Bureau

1 JOHDANTO

Aloittelevan artistin tie kohti huippua on usein pitkä ja kivinen. Sen lisäksi, että pinnalle pääseminen on vaikeaa, omat ongelmansa aiheuttaa myös kokemuksen ja tiedon puute alan lainsäädännöstä ja sopimuskäytänteistä. Tässä työssä on perehdytty äänitteentuotanto- ja julkaisuprosessiin lainsäädännön sekä sopimusoikeudellisten seikkojen näkökulmasta.

Työ on tehty toimeksiantona oululaiselle ohjelmatoimisto ThunderEvents Oy:lle. Musiikkialalla toimiva ThunderEvents Oy on alunperin perustettu hallinnoimaan Pudasjärvellä vuosittain järjestettävän Jyrkkä Rock Festivaalin tuotantoa. Yhtiön osakkaina on paikallisia musiikkialan toimijoita aina levyttävistä artisteista tuotannon ja tekniikan asiantuntijoihin. Yhteyshenkilönä opinnäytetyössä yhtiön puolesta toimi Harri Nyysönen, jonka oma yhtye on hiljattain levyttänyt omaa tuotantoaan. Levytysprosessin ensimmäistä kertaa niin sanotusti ummikkona läpi käynyt yhtye koki prosessin sopimuskiemuroineen monimutkaiseksi ja siitä syntyi idea, että jonkinlainen seikkaperäinen opas helpottaisi prosessin läpi viemistä jatkossa.

Työssä on kaksi tutkimuskysymystä:

- 1) Miten tekijänoikeudet jakautuvat äänitteen tuotantoon osallistuneiden eri tahojen välillä?
- 2) Kuinka prosessista saadaan sujuva ja helpommin ymmärrettävä?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan opinnäytetyön teoriaosuudessa, jossa ensin on käyty läpi prosessiin vaikuttava lainsäädäntö sekä muu teoria pääluvussa 2-4 ja luvussa 5-7 perehdytty seikkaperäisemmin itse prosessin vaiheisiin. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaa toimeksiantajan tarpeiden sekä työn teoriaosuuden pohjalta tehty prosessikaavio. Kaavion tarkoituksena on tiivistää opinnäytetyössä esitetyt asiat hyvin yksinkertaiseen ja lyhyeen muotoon ja toimia eräänlaisena muistilistana. Muistilistan avulla on siten helppo sisäistää vaiheet, jotka levytysprosessi sisältää.

Työ on ensisijaisesti lainopillinen opinnäytetyö, jonka teoriaosuuden keskeisimmät lähteet koostuvat lainsäädännöstä ja lain esitöistä. Työssä on myös toiminnallinen osuus johon käytännön näkökulmaa on haettu teemahaastattelulla. Haastateltavana oli kolmessa eri yhtyeessä soittava muusikko Pete Ahonen, jolla on vuosien kokemus musiikkialalta niin

Suomesta kuin ulkomailtakin. Teoriaa ja teemahaastattelun tuloksia on esitetty työssä rinnakkain niin sanottua vetoketjumallia hyödyntäen. Haastattelu toteutettiin 20.11.2012 ja haastattelukysymykset löytyvät työn liitteistä.

Musiikkialalla suurin osa lainsäädännöstä liittyy tekijänoikeuksiin tavalla tai toisella ja siksi Tekijänoikeuslaki (8.7.1961/404) on työssä keskeisellä sijalla. Pääluvussa kaksi käsitellään tämän työn kannalta merkittävät tekijänoikeuslain perusteet sekä esitellään Suomen kannalta tärkeimmät kansainväliset tekijänoikeussopimukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisena toimiva tekijänoikeusneuvosto on tekijänoikeuskysymysten asiantuntijaelin. Tekijänoikeusneuvosto käsittelee lausunnoissaan tärkeimpiä tekijänoikeuden tulkintakysymyksiä, muun muassa teostasoa eli teoskynnystä, taloudellisia ja moraalisia oikeuksia, julkista esittämistä, tekijänoikeuden rajoituksia ja tekijänoikeuden siirtymistä. Tekijänoikeusneuvoston toimintaa on kuvattu myös luvussa kaksi.

Tekijän- sekä lähioikeuksien haltijoiden turvana toimii maassamme lukuisia tekijänoikeusjärjestöjä, jotka myöntävät musiikin käyttöluvia kolmansille osapuolille ja keräävät sitten korvauksia käytöstä tilittäen edelleen oikeudenhaltijoille. Kolmannessa pääluvussa esitellään tämän työn kannalta merkittävät tekijänoikeusjärjestöt Teosto ry, Gramex ry sekä Musiikkituottajat ry. Näihin kaikkiin kolmeen järjestöön palataan myös useasti myöhemmin tässä työssä, sillä äänitteentuotantoprosessin eri vaiheissa järjestöjen kanssa tehdään yhteistyötä hakemalla lupia tai tekemällä ilmoituksia. Tärkein yhteistyö kuitenkin alkaa vasta siinä vaiheessa, kun äänite on valmis ja julkaistu, sillä tekijänoikeusjärjestöjen asiakkaana äänitteen tekijät, esittävät taiteilijat sekä tuottajat saavat korvauksia äänitteen julkisesta esittämisestä ja tallentamisesta.

Tekijänoikeuden lisäksi työssä korostuu sopimusoikeus, sillä levytysprosessin eri vaiheissa solmitaan yleensä lukuisia sopimuksia eri tahojen kanssa. Koska sopimusten solmimisen lähtökohtana on maassamme sopimusvapaus, eikä pakottavaa lainsäädäntöä alalla ole, artisti on yleensä heikompi osapuoli sopimusneuvotteluissa levy-yhtiön ja muiden sopimosapuolten kanssa. Siksi työssä käsitellään sopimusoikeuden perusteita sekä alan vakiintuneita käytänteitä ja suosituksia. Sopimusoikeuden perusteita avataan pääluvussa neljä.

Nykypäivänä musiikin julkaiseminen muissakin muodoissa kuin perinteisenä cd-levynä on yhä yleisempää. Musiikin julkaiseminen digitaalisena internetissä on helpompaa ja vaatii vähemmän

työvaiheita, mutta toisaalta tekijänoikeuksien valvominen verkkoympäristössä on huomattavasti haastavampaa kuin cd-levyjen kohdalla. Työn pääluvussa viisi on kuvattu digitaalisen musiikin sekä musiikkivideoiden tekemiseen liittyviä prosesseja ja tähän liittyvää yhteistyötä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa.

Äänite voidaan tuottaa kokonaan omakustanteena tai sen tuottajana voi vaihtoehtoisesti toimia levy-yhtiö. On olemassa myös välimuoto, jossa artisti tuottaa levyn itse valmiiksi saakka ja levy-yhtiö julkaisee valmiin äänitteen. Joskus myös kustantajan hankkiminen voi olla artistille hyödyllistä. Yhteistyötahoja voi olla useita ja vaikka artisti toimisikin muuten kokonaan omillaan, yhteistyötä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa tehdään kuitenkin äänitteentuotantoprosessin kaikissa vaiheissa. Prosessin fyysinen lopputuote eli valmis cd-levy sisältää usein sellaista materiaalia, esimerkiksi taidetta, joka on myös tekijänoikeudella suojattua. Kansitaiteen lisäksi tulee myös huomioida tekijänoikeuslain mukaiset muut pakolliset vähimmäismerkinnot, jotka cd-levystä tai levyn kotelosta tulee löytyä, sekä mahdolliset kaupallisessa levityksessä tarvittavat merkinnot. Äänitteentuotantoprosessin vaiheisiin ja cd-levyn fyysiseen materiaaliin perehdytään käytännönläheisesti työn pääluvuissa kuusi ja seitsemän.

2 TEKIJÄNOIKEUDET MUSIIKKITUOTANNOSSA

Musiikki on yksi taiteenlajeista, ja musiikkikappaletta pidetään tekijänsä teoksena. Tekijänoikeuksia säätelee Suomessa tekijänoikeuslaki, joka on tullut voimaan vuonna 1961. Laki on siis lähtökohtaisesti vanha, mutta sitä on päivitetty useita kertoja yhteiskunnan ja tekniikan kehittyessä.

Euroopan unionin kehitys on 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa ollut merkittävin tekijänoikeuslainsäädännön muutostekijä. 1990-luvun alkupuolelle asti tekijänoikeuslainsäädännön muutoksia tehtiin Suomessa suurelta osin kansallisten tarpeiden vaatiessa. Lain säännökset valmisteltiin usein tiiviissä yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa tekijänoikeuden kansainvälisen sopimusjärjestelmän vaatimukset täyttäväksi. Liittyessään Euroopan unioniin vuonna 1995, Suomi oli velvollinen muuttamaan kansallisen lainsäädäntönsä EU:n tekijänoikeus-direktiivien mukaiseksi ja tekijänoikeuslainsäädännön painopiste on siitä lähtien ollut Euroopan unionissa tapahtuvassa yhteisöläainsäädännön valmistelussa. (HE 28/2004, Yleisperustelut, jakso 2, Euroopan unionin lainsäädännön kehitys, kappale 2.3.)

2.1 Tekijänoikeuden perusteita

Tekijänoikeuksista kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin säädetään tekijänoikeuslaissa. Henkilöllä, joka on luonut teoksen, on teokseensa tekijänoikeus. Tekijänoikeus alkaa välittömästi, kun teos on luotu. Tekijänoikeuden syntyminen teokseen edellyttää kuitenkin, että teoksen on oltava sellaisen itsenäisen ja luovan työn tulos, joka ylittää teoskynnyksen. Tekijänoikeus teokseen on voimassa 70 vuotta teoksen luoneen henkilön kuolinvuodesta. Nimettömänä tai salanimenä käyttäen julkaistun teoksen tekijänoikeus on julkaisijan hallussa 70 vuotta teoksen julkistamisvuodesta. (TOL 1:1 §; TOL 4:43 §; TOL 4:44 §.) Mikäli useampi henkilö on luonut teoksen yhdessä, eikä siitä ole erotettavissa tekijöiden itsenäisiä osuuksia, on kyseessä niin sanottu yhteisteos ja tekijänoikeus teokseen kuuluu heille kaikille yhteisesti. Tässä tapauksessa tekijänoikeuden voimassaoloajaksi katsotaan 70 vuotta viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. (TOL 1: 6 §; TOL 4:43 §.)

Tekijänoikeudet voidaan jakaa taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin. Taloudelliset oikeudet pitävät sisällään Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisen yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita, saattamalla teos yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa tai kokonaan toista tekotapaa käyttäen. Teoksen tekijällä on oikeus päättää siitä, valmistetaanko hänen tekemästään alkuperäisteoksesta lisäkappaleita. Kappaleen valmistaminen voi tapahtua millä tahansa tekniikalla, esimerkiksi sävellysteoksen kappaleen valmistamista on yhtä lailla sävellyksen kirjoittaminen nuoteiksi kuin sen tallentaminen äänitteelle. Teoksen saattaminen yleisön saataviin on myös aina tekijän määräysvallassa. Jos joku toinen haluaa saattaa teoksen julkisuuteen vaikka käännöksenä tai muunnelmana, se ei voi tapahtua ilman alkuperäistekijän suostumusta. Jos alkuperäisteosta muunnellaan, syntyy sen muuntelijalle tekijänoikeus omaan muunnelmaansa, mutta alkuperäisen teoksen tekijänoikeus ja määräämisoikeus säilyy edelleen alkuperäistekijällä. (Haarmann 2005, 112-113.) Tekijä voi halutessaan luopua taloudellisista tekijänoikeuksistaan teokseensa joko kokonaan tai osittain (TOL 3:27 §).

Moraaliset oikeudet eroavat taloudellisista oikeuksista siinä, että ne ovat periaatteessa luovuttamattomia. Vaikka tekijä luovuttaisi taloudelliset tekijänoikeutensa kokonaan toiselle, jäävät hänen moraaliset oikeutensa edelleen hänelle itselleen. Moraaliset oikeudet on jaettu niin sanottuihin isyys- ja respektioikeuksiin. Isyysoikeus tarkoittaa tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentin mukaista tekijän oikeutta tulla mainituksi teoksen tekijänä teoskappaleissa sekä silloin kun teos saatetaan yleisön saataviin. Respektioikeus määritellään tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentissa ja siinä säädetään, että kenenkään teosta ei saa muuttaa sen kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Muuttaminen voi tarkoittaa tässä sekä teoksen, että teoskappaleen muuttamista. Alkuperäisteosta loukkaava muunnelma voi olla vaikkapa uskonnollisen sävellysteoksen muuttaminen iskelmäksi. Respektioikeuden loukkaukset täytyy arvioida yksittäisinä tapauksina, sillä on vaikea määritellä tai yleistää mitään tiettyjä tapoja, jotka ovat loukkaavia. Jossain tilanteessa joku muunnelma voi olla hyvinkin loukkaava alkuperäisteosta kohtaan, kun taas jossain toisessa tapauksessa ei. (Haarmann 2005, 138-140, 144.)

Jotta taloudelliset ja moraaliset oikeudet toteutuisivat myös silloin, kun teosta levitetään kansainvälisesti, on nähty tarpeelliseksi solmia kansainvälisiä tekijänoikeuksien yleissopimuksia, joiden tarkoituksena on taata teoksien tekijöille suoja muissakin maissa kuin kotimaassaan. Lisäksi yleissopimuksilla halutaan turvata se, että sopimuksen allekirjoittaneet valtiot antavat muista maista oleville tekijöille yhtä vahvan suojan kuin omille kansalaisilleen. Suojan tulee myös

täyttää määrätyt vähimmäisvaatimukset, joita eri sopimuksissa on hieman eri tavoin määritelty. (Haarmann 2005, 26.)

Eri taiteen ja kirjallisuuden aloihin painottuvia sekä yleisesti tekijänoikeuksia suojaavia kansainvälisiä sopimuksia on useita. Tärkeimmät tekijänoikeudelliset yleissopimukset ovat Bernin yleissopimus vuodelta 1886 sekä Rooman yleissopimus vuodelta 1961, joista molemmat Suomi on allekirjoittanut. (Haarmann 2005, 27-32.) Vuonna 1996 laadittiin Genevessä henkisen omaisuuden järjestö WIPO:n tekijänoikeussopimus sekä WIPO:n esitys- ja äänitesopimus, joilla saatettiin Bernin sopimuksella luotu kansainvälinen suoja vastamaan nykypäivän kehittyneen teknologian vaatimuksia. Suomessa sopimukset saatettiin voimaan vuonna 2010. (Tasavallan Presidentin asetus WIPO:n tekijänoikeussopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 17/2010; SopS 18-19/2010; SopS 17/2010.)

Vuonna 2001 Euroopan unionissa annettiin Direktiivi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa (2001/29/EY), jolla oli tarkoitus saattaa EU-lainsäädännössä voimaan WIPO:n tekijänoikeussopimuksen ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen sopimusmääräysten mukaiset säännökset. Tämä niin sanottu tietoyhteiskuntadirektiivi sekä WIPO:n sopimukset johtivat siihen, että myös Suomen tekijänoikeuslainsäädäntöä uudistettiin. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on tekijänoikeuslainsäädännön mukauttaminen tietoyhteiskuntaan, digitaaliseen ympäristöön ja tietoverkkoympäristön erityiskysymyksiin. (Sorvari 2006, hakupäivä 17.10.2012.) Uudistettu tekijänoikeuslaki astui Suomessa voimaan vuoden 2006 alusta ja tuli monille tutuksi nimellä Lex Karpela, silloisen kulttuuriministeri Tanja Karpelan mukaan. Tekijänoikeuslakia muutettiin monilta osin, siinä vahvistettiin muun muassa esittävän taiteilijan, äänitallenteen tuottajan sekä kuvatallenteen tuottajan oikeudellista asemaa. (Oesch, Heiskanen, Hyyrynen 2008, 10-11.) Tärkeimmät muutokset lakiin tehtiin kuitenkin tekijänoikeuksilla suojattujen aineistojen käyttöympäristön digitalisoitumisen takia. Lakia haluttiin tiukentaa, jotta digitaalisten aineistojen teknisen suojauksen kiertäminen sekä kiertämisen mahdollistavien laitteiden levittäminen ja maahantuonti ei enää olisi mahdollista. (HE 28/2004, Yleisperustelut, 3 jakso, Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen suoja, kappale 3.1.2, artikla 6.)

Tekijänoikeuslain 1 §:ssä on lueteltu eri teoslajit. Niitä ovat kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote. Lisäksi mainitaan, että teos voi ilmetä myös muulla kuin ennen mainitulla tavalla. Tämä siis tarkoittaa, että tekijänoikeuden suojaa voivat saada muunkinlaiset teokset, mikäli ne ylittävät niin sanotun teoskynnyksen. Suojan saamiseksi teokselta edellytetään itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä. (Haarmann & Mansala 2007, 82. Hakupäivä 10.9.2012.)

Teos voidaan saada aikaan yhdistämällä jo olemassa olevia teoksia tai teosten osia, silloin puhutaan kokoomateoksesta. Tällaisen teoksen tekijälle syntyy tekijänoikeus kokoomateokseen, mutta alkuperäisten teosten tekijänoikeudet säilyvät edelleen niiden tekijöillä. Kokoomateoksen edellytyksenä on se, että teoksesta on eroteltavissa sen alkuperäistekijöiden itsenäiset osuudet. (TOL 1:5 §; Niiranen & Tarkela 1998, 61.) Jos kaksi tai useammat ovat luoneet yhdessä teoksen, josta ei ole erotettavissa tekijöiden itsenäisiä teoksia, puhutaan tällöin yhteisteoksesta. Tekijänoikeus tällaiseen teokseen kuuluu kaikille tekijöille yhteisesti. (TOL 1:6 §; Niiranen & Tarkela 1998, 169-170.)

Teoskynnyksen ylittämiseen liittyviin kysymyksiin ottaa kantaa Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen tekijänoikeusneuvosto, joka esitellään myöhemmin tässä luvussa. Tekijänoikeusneuvosto tutkii muun muassa, onko jonkun henkilön aikaansaama tuotos vaatinut sellaista itsenäistä työtä ja henkistä luovaa panosta, ettei kukaan muu olisi lähtökohtaisesti voinut päätyä juuri samanlaiseen tulokseen. Jos näin on, kyseessä voidaan katsoa olevan tekijänoikeuslain 1 §:n mukainen teos.

Tekijänoikeuslain 5-luku säätelee lähioikeuksista, jotka ovat lähellä tekijänoikeuksia, mutta eivät yllä samalle tasolle. Lähioikeuksilla suojataan esimerkiksi esittäviä taiteilijoita, jotka eivät kumminkaan ole välttämättä itse luoneet esittämänsä teosta. Lähioikeuksilla voidaan suojata vaikkapa laulajaa, jottei tämän esittämää ja levyttämää kappaletta voida kopioida, levittää eteenpäin tai esittää julkisesti ilman taiteilijan lupaa. (TOL 5:45 §.) Lähioikeuden suojaa voi nauttia myös tekijänoikeuslain 5:46 §:ssä määritelty äänitallenteen tuottaja tai 5:46a §:ssä määritelty kuvatallenteen tuottaja. Lähioikeudet ovat voimassa 50 vuotta ensiesityksestä tai esityksen tallentamisesta. Lähioikeuden suojan saadakseen ei esityksen tarvitse olla omaperäinen ja itsenäinen. Kaikki äänitallenteet saavat lähioikeuden suojan, eikä tallenteen

tarvitse olla tekijänoikeuslain tarkoittama teos. (Haarmann & Mansala 2007, 88. Hakupäivä 10.9.2012.)

2.2 Tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen ja tulkinta

Suomessa tekijänoikeusasioista vastaa ylimpänä elimenä Opetus- ja kulttuuriministeriö. Siitä käytetään lainsäädännössä sekä useissa julkaisuissa edelleen myös sen entistä nimeä Opetusministeriö, jota käytetään jatkossa myös tässä työssä. Tekijänoikeuksiin liittyen ministeriön tehtäviin kuuluu esimerkiksi kansallisen tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen, kansainvälisiä tekijänoikeussopimuksia koskevat neuvottelut sekä EU-lainsäädännön kehitykseen osallistuminen. Ministeriö vastaa myös alan pohjoismaisesta yhteistyöstä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, hakupäivä 10.9.2012.) Opetusministeriön tehtävänä on nimetä järjestöt, jotka valvovat tekijänoikeuksia sekä lähioikeuksia ja huolehtivat korvausten keräämisestä oikeuksien haltijoille. Järjestöjen toiminta perustuu niin sanottuun sopimuslissenssiin, johon palataan tarkemmin tämän työn luvussa kolme. (TOL 2:26 §.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimii tekijänoikeusneuvosto, jonka kokoonpanon valtioneuvosto määrää kolmeksi vuodeksi kerrallaan (Tekijänoikeusasetus 21.4.1995/574, 18 §). Neuvostossa ovat edustettuina keskeisten tekijänoikeuslaissa säädettyjen oikeuksien haltijat sekä tekijänoikeuden suojaan nauttivien teosten käyttäjät. Näiden tahojen ulkopuolelta nimetään puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja vähintään yksi jäsen. Kokoonpanoon kuuluu henkilöitä muun muassa eri arkkitehtitoimistoista, kuluttajariitalautakunnasta, oikeusministeriöstä, Teosto ry:stä, Yle Oy:stä ja Suomen Musiikkikustantajat ry:stä. Koska tekijänoikeusneuvosto edustaa kaikkia taiteenaloja, on kokoonpanossa mukana henkilöitä myös esimerkiksi näyttelijöiden, journalistien, arkkitehtien ja tietokirjailijoiden liitoista. (Tekijänoikeusneuvosto 2012, hakupäivä 4.10.2012.)

Tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on avustaa opetusministeriötä tekijänoikeutta koskevien asioiden käsittelyssä sekä antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta (TOL 6:55 §). Jos kyse on muiden oikeudenalojen tulkinnasta tai sopimusriidasta, tekijänoikeusneuvosto ei näiltä osin anna lausuntoja. Sopimusriidat taloudellisiin tekijänoikeuksiin liittyen ratkaistaan käräjäoikeudessa, eikä tekijänoikeusneuvosto anna niihin lausuntoja. Tekijänoikeusneuvosto antaa siis lausuntoja vain tekijänoikeuden moraalisiin kysymyksiin liittyen ja tuomioistuin, kuten käräjäoikeus voi halutessaan pyytää lausuntoja tekijänoikeusneuvostolta ja hyödyntää niitä

ratkaisuihissaan. Tekijänoikeusneuvosto käsittelee asian osapuolten esittämien tietojen perusteella, eikä siten normaalisti itse hanki näyttöä asioissa. Tekijänoikeusneuvoston lausunnot ovat suosituksen luonteisia. Tekijänoikeusneuvosto käsittelee lausunnoissaan tärkeimpiä tekijänoikeuden tulkintakysymyksiä, muun muassa teostasoa eli teoskynnystä, taloudellisia ja moraalisia oikeuksia, julkista esittämistä, tekijänoikeuden rajoituksia ja tekijänoikeuden siirtymistä. Tekijänoikeusneuvostolta voi pyytää kirjallisesti lausuntoa kuka tahansa, esimerkiksi yksityishenkilöt, yritykset, yhteisöt, poliisi, hallintoviranomaiset ja tuomioistuimet. Lausunnon pyytäminen ei edellytä henkilökohtaisen intressin olemassaoloa asiassa. Jos lausuntopyynnössä tarkoitettuassa asiassa on vastapuoli, tälle varataan mahdollisuus antaa vastine, jollei vastineen antaminen ole ilmeisen tarpeetonta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, hakupäivä 4.10.2012.)

3 TEKIJÄNOIKEUKSIA VALVOVAT JÄRJESTÖT

Tekijänoikeuksia valvovat järjestöt nimeää Suomessa opetusministeriö ja niiden toiminta perustuu niin sanottuun sopimuslissenssiin. Pääsääntöisesti järjestöt myöntävät lupia teosten käyttöön teosten tekijöiden valtuuttamana. Sopimuslissenssin nojalla järjestö voi myös myöntää käyttöilupia sellaisiin teoksiin, joiden tekijöitä se ei edusta. (TOL 2:26 §.) Tämä on järkevää tilanteissa, joissa yksittäisten lupien hankkiminen olisi työlästä tai mahdotonta. Näin ollen siis sopimus, jonka järjestö solmii edustamiensa tekijöiden puolesta, sitoo myös sellaista tekijää, joka ei ole kyseisen järjestön jäsen. Järjestön ulkopuolisetkin tekijät saavat siis sopimuslissenssin ansiosta korvaukset teostensa käytöstä. (Niiranen & Tarkela 1998, 126.) Sopimuslissenssijärjestelmä on pohjoismainen erikoisuus tekijänoikeuslainsäädännössä. Se on haluttu ottaa käyttöön tapauksissa, joissa kysymys on teosten massakäytöstä. Esimerkiksi yleisradiotoiminnassa käyttäjiä on vähän, mutta oikeudenhaltijoita lukemattomia. Yksilöllisten käyttöilupien hankkiminen olisi lähes mahdotonta, joten sopimuslissenssin nojalla yleisradio saa käyttää kaikkia alan teoksia ja tekijänoikeusjärjestö tilittää käytöstä korvaukset oikeudenomistajille, kuuluivatpa ne järjestöön tai eivät. (Haarmann 2005, 227.)

Opetusministeriö nimeää myös erikseen lähioikeuksia valvomaan perustetut järjestöt, jotka myöntävät käyttöilupia ja keräävät korvauksia teosten lähioikeuksien haltijoille. (TOL 3:47a §). Tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia valvovia järjestöjä on Suomessa useita ja ne edustavat tekijänoikeuslaissa määriteltyjä eri taiteenaloja. Tässä työssä esitellään vain työn aiheen kannalta merkittävät tekijänoikeusjärjestöt.

Musiikkiuran alkutaipaleella artistilla on yleensä hyvin vähän tai ei ollenkaan tietoa tekijänoikeusasioista tai tekijänoikeusjärjestöjen toiminnasta. Haastateltava Pete Ahonen toteaa, että monet asiat on tullut opittua kantapään kautta, eikä tietoa asioista uran alussa ollut. Yksi yhtyeen jäsen kuitenkin oli perehtynyt tekijänoikeusasioihin ja tiesi tekijänoikeusjärjestöistä, joten hänen ansiostaan asiat järjestyivät alusta alkaen. Ahonen pitää tekijänoikeusjärjestöjen toimintaa kaiken kaikkiaan todella hyvänä asiana, mutta on kokenut välillä, ettei järjestöistä olla aina oltu kovinkaan innokkaita auttamaan artistia. Vastauksia kysymyksiin saa yleisellä tasolla, mutta yksityiskohtaisempiin ongelmiin ei ole oltu aina halukkaita puuttumaan. (Ahonen 20.11.2012, haastattelu.)

3.1 Teosto ry

Teosto ry eli Säveltäjien tekijänoikeustoimisto on tekijänoikeusjärjestö, joka toimii säveltäjien, sanoittajien, sovittajien sekä musiikin kustantajien hyväksi. Teosto edustaa niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin musiikin tekijöitä, joiden tekemää musiikkia esitetään Suomessa julkisesti. Teoston asiakkaaksi voi liittyä musiikin tekijä (säveltäjä, sanoittaja, sovittaja, kääntäjä), jolla on vähintään yksi sellainen teos, jota on esitetty julkisesti tai tallennettu. Musiikin tekijöiden lisäksi Teoston asiakkaaksi voi liittyä myös musiikin kustantaja tai perinnön ja testamentin kautta oikeudenomistajiksi tulleet perikunnat, niin kauan kuin tekijänoikeus teokseen on voimassa. Teoston asiakkaaksi liittyminen on maksullista. Asiakkaat rekisteröivät teoksensa Teoston tietokantaan niin sanotulla teosilmoituksella. Ilmoituksesta käy ilmi teoksen nimen lisäksi myös sen tekijät tarkasti yksilöitynä sekä muita teoksen tunnistamiseen tarvittavia tietoja. Teosto myöntää lupia rekisteröityjen teosten julkiseen käyttöön sekä tallentamiseen. Julkista käyttöä voi olla yhtä lailla vaikkapa puhelinvaihteessa asiakkaalle soitettava ”odotusmusiikki” kuin suuressa urheilutapahtumassa soitettava musiikki. Myös musiikin julkinen esittäminen musiikkivideoiden muodossa vaatii luvan Teostolta. Musiikkia julkisesti soittavat tahot hakevat Teostolta maksullisen esitysluvan soittamalleen musiikille ja tämän jälkeen raportoivat säännöllisesti Teostolle käyttämänsä musiikin julkisen esittämisen kerroista. Näiden ilmoitusten perusteella Teosto kerää julkisesta esittämisestä korvauksia ja tilittää ne musiikin tekijöille sen mukaisesti kuin tekijät on teosilmoituksessa eritelty. (Teosto ry 2012a, hakupäivä 27.8.2012.)

Teosto tekee yhteistyötä myös ulkomaisten tekijänoikeusjärjestöjen kanssa ja kerää korvauksia musiikin tekijöille myös heidän kappaleidensa käytöstä ulkomailla sekä ulkomaisten artistien kappaleiden käytöstä Suomessa. Tärkeimpänä yhteistyökumppanina toimii Pohjoismaiden sekä Baltian alueella toimiva Nordisk copyright bureau eli NBC, jonka pääkonttori sijaitsee Kööpenhaminassa Tanskassa. NCB myy tallennus- sekä käyttöoikeuksia musiikkiteoksiin yhteistyömaiden omien tekijänoikeusjärjestöjen puolesta ja tilittää sitten korvaukset teosten oikeille omistajille yhteistyömaihin kansallisten tekijänoikeusjärjestöjen kuten Suomessa Teoston kautta. (Nordisk copyright bureau 2012, hakupäivä 11.9.2012.)

3.2 Gramex ry

Gramex ry on esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien eli toisin sanottuna lähioikeuksien haltijoiden tekijänoikeusyhdistys. Gramex toimii pitkälti samalla periaatteella kuin aiemmin esitellyt Teosto ry. Näiden kahden tekijänoikeusjärjestön toiminnassa on kuitenkin yksi merkittävä ero. Teosto kerää korvauksia niille, jotka ovat luoneet teoksen, esimerkiksi teoksen säveltäjälle ja sanoittajalle. Gramex sen sijaan kerää korvauksia niille, jotka esittävät teoksen, esimerkiksi laulajalle, soitinten soittajille ja taustakuorolle. Esittäjien lisäksi Gramex kerää korvauksia teoksen tuottajalle, joka voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, esimerkiksi levy-yhtiö. Asiakkaaksi Gramexiin voi liittyä, mikäli on esiintynyt vähintään yhdellä julkaistulla äänitteellä tai tuottanut sellaisen. Liittyminen Gramexiin on maksutonta. Gramexin asiakas voi olla yksityishenkilö, yhdistys tai yhtiö sekä myös henkilöasiakkaan kuoltua tämän perikunta, niin kauan kuin tekijänoikeus teokseen on voimassa. Äänitteitä tai musiikkivideoita julkisesti esittävät tahot ostavat käyttöluvan teoksiin Gramexilta. Tämän jälkeen ne raportoivat säännöllisesti käyttökerroista Gramexille, joka kerää tietojen perusteella korvaukset käytöstä ja jakaa ne eteenpäin esittäville taiteilijoille ja tuottajille. (Gramex ry 2012a, hakupäivä 28.8.2012.)

3.3 Musiikkituottajat ry ja ISRC-koodi

Musiikkituottajat eli IPFI Finland ry on Suomessa toimivien äänitetuottajien kattojärjestö ja kansainvälisen tuottajajärjestö IPFI:n kansallinen ryhmä Suomessa. Järjestö on myös Gramex ry:n jäsenyhdistys. Musiikkituottajien jäseneksi voi liittyä musiikkitalenteita tuottava yritys, jolla on äänitteitä riittävän laajassa kaupallisessa jakelussa. Musiikkituottajien tärkeimpiä tehtäviä on musiikkivideoiden esitys- ja käyttöluvien myyminen musiikkivideon tuottajan puolesta. Gramex ry tekee tätä myös, mutta Gramexin myymät esitys- ja käyttöluvat ovat tarkoitettu musiikkivideoiden esittämiseen julkisilla paikoilla, kuten ravintoloissa, hotelleissa ja niin edelleen. Korvaukset Gramex tilittää videon tuottajalle sekä videolla esiintyville muusikoille. Musiikkituottajat sen sijaan hoitaa luvat televisioiden ja kaapelikanavien lähetystoimintaan. Musiikkituottajat vastaa myös erilaisten internet- tai muun verkkokäytön luvista. Musiikkituottajat tilittävät korvaukset edellä mainitusta käytöstä pelkästään videon tuottajalle tai tuotantoyhtiölle. (Musiikkituottajat ry 2012a, hakupäivä 24.9.2012.)

Musiikkituottajat hallinnoivat Suomessa ISRC-koodia, joka on Kansainvälisen Standardointiliiton hyväksymään standardiin perustuva äänitteiden kansainvälinen koodijärjestelmä. ISRC-koodi on digitaalinen tunnistenumero, jonka avulla julkaistun äänitteen tai musiikkivideon kansainvälinen luettelointi ja rekisteröinti, korvauksien maksaminen oikeille henkilöille, massakäytön (esimerkiksi radio-soiton) raportointi sekä piratismiin ennaltaehkäisy on helpompaa. ISRC-koodi tallennetaan sähköisesti äänitteen digitaalisen masteroinnin yhteydessä itse äänitteeseen. ISRC-koodien antaminen tuottamilleen ja julkaisemilleen myytävälle äänitteille tai musiikkivideoille on tuottajan tehtävä. Jokaiselle äänitteelle tulee oma koodinsa, näin ollen esimerkiksi vaikkapa cd-levyyn ei tule vain yhtä ISRC-koodia, vaan jokainen cd-levyn musiikkiraita saa oman digitaalisen koodinsa. Ennen kuin tuottaja voi alkaa antamaan ISRC-koodeja tuottamilleen äänitteille tai videoille, tulee tuottajan hakea Musiikkituottajilta itselleen maksullinen ISRC-tuottajakoodi. Tämän koodin perusteella tuottaja tiettyä kaavaa noudattaen voi jatkossa itse nimetä tuotteensa. (Musiikkituottajat ry 2012b, hakupäivä 24.9.2012.)

4 SOPIMUKSET TALOUDELLISTEN OIKEUKSIEN TOTEUTTAJANA

Maamme oikeusjärjestys perustuu sopimusvapauden periaatteeseen. Lähtökohtaisesti lainsäädäntö siis antaa vapauden sopia asioista mielensä mukaan valitsemansa sopimusosapuolen kanssa. Näin on myös musiikkialalla ja tekijänoikeuslainsäädännössä. Tekijänoikeuslain 2 § säättää teoksen tekijän taloudellisista oikeuksista teokseensa eli tekijällä on täysi määräysvalta teoksensa käytöstä ja sen taloudellisesta hyödyntämisestä. Kuitenkin taloudellisista oikeuksistaan luopuminen osittain tai kokonaan on sopimusvapauden nojalla mahdollista. Myös se, jolle tekijänoikeudet luovutetaan, saa luovuttaa oikeudet edelleen kolmannelle osapuolelle, mikäli näin sovitaan. (TOL 3:27 §; TOL 3:28 §.) Musiikkialalla, jossa artisti yleensä on sopimusneuvotteluissa heikompi osapuoli esimerkiksi levy-yhtiön kanssa, on asioista sopiminen erityisen tärkeää. Suurimmat sopimusongelmat johtuvat usein siitä, että asioista ei alun perin ole sovittu tarpeeksi selvästi ja yksityiskohtaisesti. (Lehtinen 2011, 11.)

4.1 Sopimusvapaus

Sopimusvapaus voidaan jakaa seuraaviin kohtiin:

- a) Päättäv vapaus eli vapaus tehdä ja olla tekemättä sopimuksia.
- b) Valintavapaus eli vapaus valita sopimusosapuolensa.
- c) Sisältövapaus eli vapaus määrätä itse, minkälaisin ehdoin sopimus tehdään.
- d) Muotovapaus eli vapaus itse määrätä, missä muodossa tai järjestyksessä sopimus tehdään.
- e) Tyyppivapaus eli vapaus valita tehtävän sopimuksen tyyppi.
- f) Purkamisvapaus eli vapaus laillisin keinoin vetäytyä sopimussuhteesta ja olla jatkamatta sitä.
- g) Vapaus sopia noudatettavasta laista ja riitojen ratkaisemisesta.

Sopimusvapautta ei kuitenkaan voida pitää koskaan täysin ehdottomana, sillä sitä on rajoitettu monissa asioissa, tavallisimmin pakottavan lainsäädännön yhteydessä. Rajoittaminen liittyy yleensä sopimuksen sisältövapauteen. Tavallisin syy sisältövapauden rajoittamiseen on pyrkimys heikomman osapuolen suojan tehostamiseen. Pakottavaa lainsäädäntöä löytyy lähinnä vain kuluttajalainsäädännöstä, työlainsäädännöstä sekä kilpailulainsäädännöstä (Saarnilehto 2009, 37-38; Hemmo 2003, 72-74.) Musiikkialalla vallitsee sopimusvapaus eikä pakottavaa lainsäädäntöä ole.

Pakottavaan lainsäädäntöön voi kuitenkin törmätä alalla esimerkiksi silloin, jos äänitteelle palkataan laulamaan taustalaulaja ja hänen kanssaan solmitaan työsuhde.

4.2 Oikeustoimilain vaikutus sopimusvapauteen

Sopimusten tekoa säätelee Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (13.6.1929/228). Tämä tutummalta nimeltään Oikeustoimilaki säätelee vain varallisuus oikeudellisista toimista, eivätkä sen yleiset sopimusten tekoa koskevat säännökset ehdottomasti päde muunlaisissa oikeustoimissa. Usein näitä Oikeustoimilain kyseisiä säännöksiä kuitenkin sovelletaan myös muihin kuin varallisuus oikeudellisiin oikeustoimiin. (Saarnilehto 2009, 39.)

Jotta kukaan ei päätyisi kohtuuttomaan tilanteeseen sopimuksia tehdessään, on oikeustoimilain kolmannessa luvussa säädetty olosuhteista, joiden vallitessa tehty oikeustoimi on pätemätön tai ei sido tekijäänsä. Pätemättömyys on nimitys sille, ettei sopimus velvoita sopimuksessa määriteltyyn suoritukseen. Sopimus voi olla molempia osapuolia velvoittava. Sitä ei pidetä pätemättömänä, jos toinen osapuolista on velvollinen noudattamaan sopimusta, vaikkei se sitoisi loukattua osapuolta. Pätemättömyyden voimaan saattamisessa on kysymys siitä, mitä on tehtävä, jotta oikeustoimi katsottaisiin pätemättömäksi. Suurin osa oikeustoimilain kolmannen luvun pätemättömyysperusteista on niin sanottua väitteenvaraista pätemättömyyttä, jolloin sopijapuoli voi kieltäytyä sopimuksen mukaisesta suorituksesta tekemällä väitteen oikeustoimen pätemättömyydestä. Moitteenvaraisesta pätemättömyydestä on kysymys silloin, kun sopijapuolen tulee pätemättömyyden toteamiseksi nostaa kanne toista sopijapuolta vastaan. Itsestään vaikuttavasta pätemättömyydestä voidaan käyttää nimitystä mitättömyys. Silloin sopimus on automaattisesti pätemätön ilman, että pätemättömyyteen täytyy vedota. (Saarnilehto 2009, 109-111.)

Sopimukseen pakottamisesta on säädetty oikeustoimilain pykälissä 3:28 § ja 3:29 §. Pakottamistilanteet voidaan jakaa lievään pakkoon tai törkeään pakkoon, jotka ovat oikeusvaikutuksiltaan erilaisia. (Hemmo 2003, 351-352.) Petollisella viettelyllä aikaan saatu sopimus on törkeän ja lievän pakon ohella rikoslainsäädännössä rangaistavaksi määritelty pätemättömyysperuste. Petollisen viettelyn tarkoituksena on osapuolen erehdyttäminen esimerkiksi kertomalla virheellisiä tietoja sopimuskohteen ominaisuuksista tai käyttömahdollisuuksista. (OikTL 3:30 §; Hemmo 2003, 359-360.)

Inhimillisen erehdyksen seurauksena tapahtunut erheellinen tahdonilmaisuus, vaikkapa jokin kirjoitusvirhe ei sellaisenaan sido antajaansa. Tällaisesta virheestä käytetään nimitystä ilmaisuerehdys. Jos osapuoli vetoaa sopimuksen pätemättömyyteen tekemänsä ilmaisuerehdyksen perusteella on pätemättömyyden edellytyksenä kuitenkin se, että virhe tahdonilmaisussa on niin ilmeinen, että myös vastaanottanut taho on sen huomannut. Vaikka vastaanottanut taho ei olisi huomannut virhettä, voi sopimus olla silti pätemätön, jos voidaan olettaa, että hänen olisi täytynyt huomata tahdonilmaisussa olevan virhe. (OikTL 3:32 §; Hemmo 2003, 396, 398.)

Vaikka oikeustoimi ei sisältäisi mitään edellä mainituista elementeistä, voidaan pätemättömyyteen vedota myös oikeustoimen kohtuuttomalla sopimusehdolla. Mikäli sopimus sisältää itsessään kohtuuttoman ehdon tai ehdon, jonka soveltaminen johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen, voidaan ehtoa joko sovitella tai jättää se kokonaan huomioon ottamatta. (OikTL 3:36 §.) Kohtuuton sopimusehto ei kuitenkaan tee koko sopimuksesta automaattisesti pätemätöntä. Kohtuuttoman sopimusehdon sisältävää sopimusta voidaan sovitella tai jättää kohtuuton ehto huomioon ottamatta, mikäli se katsotaan epätasapainoiseksi osapuolten välillä. Sopimusta voidaan pitää epätasapainoisena silloin, kun sopimuksen osapuolille tuottamat edut ja rasitukset eivät jakaannu asianmukaisesti. Sopimus esimerkiksi asettaa toiselle osapuolelle suhteettomia velvoitteita siihen nähden, mitä hän sen nojalla saa tai päinvastoin takaa hänelle liiankin edullisen aseman sopimuskumppaniinsa nähden. Sopimuksen kohtuuttomuus voi johtua myös siitä, että sopimuksen syntyolosuhteet eivät ole olleet asianmukaiset. Toiselta osapuolelta on esimerkiksi puuttunut tosiasiallinen päättämismvapaus, kun hänen on olosuhteiden vuoksi ehkä ollut pakko suostua kannaltaan epäedulliseen sopimukseen. Sama vaikutus saattaa joskus olla myös silloin, jos toisella osapuolella on huomattavasti enemmän asiantuntemusta asiasta ja hän voi käyttää toista asiasta vähemmän tietävää osapuolta hyväkseen. (Kaisto & Lohi 2008, 129.) Musiikkialalla kohtuuttomia sopimusehtoja esiintyy usein esimerkiksi levytyssopimuksissa, jolloin artisti helposti joutuu suostumaan kannaltaan huonoihin sopimusehtoihin saadakseen levytyssopimuksen levy-yhtiön kanssa. Se miten suhtautuu kohtuuttomiin sopimusehtoihin on artistista itsestään kiinni. Kukaan ei tarkasta sopimuksen laillisuutta automaattisesti, joten joskus myös asiantuntija-avun käyttäminen voi olla tarpeen. (Lehtinen 2011, 22.)

Levytyssopimusta tehtäessä aloitteleva artisti on yleensä altavastaajana suhteessa levy-yhtiöön. Koska levy-yhtiöiden toiminta ei ole hyväntekeväisyyttä vaan puhdasta liiketoimintaa, ne yleensä

koettelevat kepillä jäätä ja katsovat mihin kaikkiin ehtoihin artisti suostuu. Aloitteleva asioista tietämätön artisti yleensä suostuukin käytännössä kaikkiin levy-yhtiön asettamiin ehtoihin saadakseen levytyssopimuksen ja levy-yhtiöt myös ovat tästä hyvin tietoisia. Sopimusten tekemisestä ei uran alussa ollut Ahosellakaan kokemusta, mutta lähipiirissä oli alkuaikoina lakimiestuttava, joka tarkisteli sopimuksia yhtiöiden jäsenten apuna. Ahonen kertoo heidän levytyssopimustensa laatimisen kuitenkin menneen aina hyvässä hengessä levy-yhtiöiden kanssa ja kohtuuttomalta vaikuttavista sopimusehdoista on saatu neuvoteltua edullisemmiksi. (Ahonen 20.11.2012, haastattelu.)

Useissa tilanteissa sopimuksen sitovuus riippuu siitä onko sopimuksen pätemättömyyteen vetoava osapuoli ollut sopimusta tehtäessä vilpittömässä mielessä pätemättömyysperusteen suhteen. (Hemmo 2003, 318.) Vilpittömällä mielellä tarkoitetaan sitä, ettei henkilö, johon oikeustoimi on kohdistettu, ole tiennyt tai hänen ei voida katsoa pitäneen tietää jostakin olosuhteesta oikeustoimen tekohetkellä. (OikTL 4:39 §.) Pätemättömyysperusteille yhteistä on se, että loukatun osapuolen on vedottava oikeustoimen pätemättömyyteen (Hemmo 2003, 383). Oikeustoimilaisissa ei ole säännöstä siitä, missä ajassa pätemättömyyteen on vedottava. Oikeus vedota sopimuksen pätemättömyyteen ei kuitenkaan ole voimassa loputtomiin. Yleensä katsotaan, että pätemättömyyteen on vedottava kohtuullisessa ajassa. Mikä sitten on kohtuullinen aika, ratkaistaan tuomioistuimessa tapauskohtaisesti. Lähtökohtaisesti vain sopijapuoli voi vedota sopimuksen pätemättömyyteen. Poikkeuksena pääsääntöön myös ulkopuolisella voi olla oikeus vedota pätemättömyyteen, mikäli sopimus vaikuttaa välittömästi hänen oikeuksiinsa. (Saarnilehto 2009, 119.)

Oikeustoimi on automaattisesti mitätön tilanteissa, joissa sopimusosapuolelta puuttuu oikeustoimikelpoisuus eli hänellä ei ole laillista oikeutta tehdä ja allekirjoittaa kyseistä sopimusta. Sopimuksen välittömän raukeamisen aiheuttaa myös siinä oleva muotovirhe. Muotovirheeksi katsotaan esimerkiksi sopimus, johon on olemassa pakottavaa lainsäädäntöä, mutta joka on sovittu ehdoiltaan heikommaksi kuin laki säättää. (Hemmo 2003, 318.)

5 MUSIIKIN ERI JULKAISUMUODOT

Musiikkia voidaan tehdä ja tuoda yleisön saataviin monissa eri muodoissa. Tekijänoikeuslain 1:2 §:n mukaan teoksen tekijällä on oikeus valmistaa teoksestaan kappaleita ja levittää niitä yleisölle, sekä määrätä teoksensa julkisesta esittämisestä ja taloudellisesta hyödyntämisestä. Kun pohditaan tapaa, jolla valmis teos saatetaan yleisön eteen, täytyy tehdä ero teoksen julkistamisen ja julkaisun välillä (Salokannel & Nilsson 2001, 24). Tekijänoikeuslain 8 § määrittelee asian niin, että teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Julkaistuksi teos taas katsotaan silloin, kun kappaleita teoksesta on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muulla tavoin yleisön saatavaksi. Käytännön esimerkin kautta ajateltuna, jos yhtye soittaa uuden kappaleensa keikallaan ensimmäistä kertaa julkisesti, on se silloin julkistettu. Siinä vaiheessa, kun yhtye levyttää tämän kappaleen ja asettaa levyn myytäväksi kauppoihin, katsotaan teos tällöin julkaistuksi.

5.1 Digitaalinen äänitalenne

Musiikin julkaiseminen sähköisessä muodossa alkaa olemaan yhä yleisempää nykyään. Musiikkituottajat ry vastaa Suomessa musiikkimyyntien tilastojen julkaisusta. Heidän internetsivuiltaan löytyy musiikin myyntitilastot aina vuodesta 1992 tähän päivään saakka. Musiikkituottajat ry uutisoi internetsivuillaan, että musiikin digitaalinen myynti muodostaa nykyään noin 31 % musiikin kokonaisymyynnistä ja on jatkuvassa kasvussa, samaan aikaan kun perinteisten cd-levyjen myynti pienenee. (Musiikkituottajat ry 2012d, hakupäivä 8.10.2012.) Tämä on selvästi havaittavissa myös tarkastelemalla myyntitilastoja Suomessa. Vuoden 2012 tammi-heinäkuun kotimainen ja kansainvälinen cd-levymyynti yhteensä oli 13 315 526 €, kun taas viisi vuotta aiemmin vuonna 2007 saman ajanjakson levymyynti oli 23 376 191 €. (Musiikkituottajat ry 2012e; Musiikkituottajat ry 2007f, hakupäivä 8.10.2012.) Cd-levyjen myyntiluvut ovat siis miltei puolittuneet viidessä vuodessa.

Digitaalisten äänitteiden tuotantoprosessi on toki helpompi kuin cd-levyjen, sillä silloin prosessista jää pois kaikki materiaaleihin liittyvät vaiheet, jotka cd-levyä tehtäessä käydään läpi. Digitaalisessa käyttöympäristössä on kuitenkin myös omat haasteensa. Teosten digitalisoitumisen seurauksena tekijänoikeuksien alaisia teoksia on nykyään helppoa, halpaa ja nopeaa kopioida, välittää sekä muuttaa. Näistä mahdollisuuksista johtuen myös väärinkäytökset ovat yleisiä, sillä teoksia on helppo käyttää ja muunnella respektioikeutta mahdollisesti loukkaavilla tavoilla. Digitaalisen käyttöympäristön haasteet johtuvat ennen kaikkea tietoverkkojen kansainvälisyydestä, valvonnan vaikeudesta, teknisen ympäristön ja teosten levittämisreittien muuttumisesta sekä eri maiden lainsäädäntöjen erilaisuudesta. Digitaalitekniikan mahdollistamat käyttötavat helpottavat tekijänoikeudella suojatun materiaalin käyttämistä, mutta samalla tekijänoikeuden haltijan mahdollisuudet valvoa ja toteuttaa oikeuksiaan heikkenevät. Verkkoympäristössä kuka tahansa voi toimia sisällöntuottajana ja kopiointi- ja levitysmahdollisuudet ovat määrällisesti rajoittamattomat. (Oesch, Heiskanen, Hyyrynen 2008, 133, 135.)

Kun musiikintekijä haluaa julkaista teoksiaan digitaalisina internetissä, täytyy teoksesta tehdä teosilmoitus Teosto ry:lle, jotta voi myöhemmin saada korvauksia sen käytöstä. Teosten julkaisuun internetissä täytyy myös hakea Teostolta lupa. Teosto tarjoaa oikeudenomistajilleen kahdenlaisia lupia omien teosten pienimuotoiseen myyntiin ja markkinointiin internetissä ilman tallennus- ja esityskorvauksia. Musiikintekijät saavat jakaa omia teoksiaan markkinointi- ja myynninedistämistarkoituksessa omilla kotisivuillaan, oman yhtyeensä kotisivuilla ja yhteisöpalvelujen profiilisivuilla (esimerkiksi Facebook ja MySpace) ilman, että heidän täytyy maksaa Teostolle tallennuskorvausta. Lupa ei anna esimerkiksi levy-yhtiöille tai esittäville taiteilijoille oikeutta lisätä musiikkia omiin palveluihinsa. Luvan ehtona on, että teosten kaikki oikeudenomistajat ovat antaneet verkossa tapahtuvaan markkinointi- tai myyntitoimintaan hyväksyntänsä sekä se, että musiikki on tarjolla ilmaiseksi ja verkkosivun sisältö on luvan hakijan omassa hallinnassa. Musiikintekijät saavat myös myydä omia teoksiaan itse hallinnoimillaan omilla tai yhtyeen kotisivuilla ilman Teostolle maksettavaa tallennuskorvausta enintään 1000 latausta per teos. Kotisivuilla saa samanaikaisesti olla myynnissä enintään 20 teosta ja 80 minuuttia musiikkia. Nämä rajat ylittävästä jakelusta Teosto perii tallennuskorvauksen. Ilmainen käyttö lupa ei anna esimerkiksi musiikkikustantajalle, levy-yhtiölle tai verkkokaupalle oikeutta lisätä musiikkia omiin palveluihinsa, eikä koske profiilisivuja kuten Facebook tai MySpace. Luvan ehtona on, että teosten kaikki oikeudenomistajat ovat antaneet verkossa tapahtuvaan markkinointi- tai myyntitoimintaan hyväksyntänsä. Musiikin digitaaliseen

julkaisuun ja jakeluun ei tarvita Gramex ry:ltä lupia, mutta tuottajan täytyy kuitenkin tehdä Gramexille äänite ilmoitus, jotta myös lähioikeuksien haltijat saavat korvauksia, jos joku kolmas osapuoli käyttää digitaalista äänitettä esimerkiksi omilla internetsivuillaan. Teosto ja Gramex myöntävät lupia käyttäjille ja keräävät siitä korvauksia tilittäen ne edelleen oikeudenomistajille, aivan kuten tavallistenkin äänitallenteiden kohdalla. (Gramex ry 2012g, hakupäivä 24.10.2012 ; Teosto ry 2012k, hakupäivä 24.10.2012.)

5.2 Musiikkivideo

Musiikkivideon katsotaan olevan tekijänoikeudellisesti elokuvateos. Elokuvateoksella tarkoitetaan liikkuvina kuvina tai liikkuvina kuvina ja äänenä ilmeneviä teoksia sekä muita elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla tehtyjä teoksia, jotka ylittävät teoskynnyksen. (Haarmann 2005, 79.) Musiikkivideossa tekijänoikeuksien haltijoita on kaksinkertaisesti, sillä musiikkivideo sisältää sekä musiikkikappaleen, joka on jo teos sinänsä, että sen pohjalta kuvatun videon, josta syntyy uusi teos.

5.2.1 Tekijänoikeudet musiikkivideossa

Musiikkivideon pohjana on musiikkikappale, joka on tekijöidensä luoma teos. Näin ollen videossa käytettävän musiikkikappaleen tekijänoikeuksia pitävät hallussaan kappaleen säveltäjä, sanoittaja ja sovittaja. Ne henkilöt, jotka ovat osallistuneet musiikkikappaleen esittämiseen eli esimerkiksi laulaja sekä instrumentalistit, pitävät hallussaan lähioikeuksia. Lähioikeudet kuuluvat niin ikään myös musiikkikappaleen tuottajalle. Edellä mainitut tekijänoikeuksiin oikeutetut henkilöt voivat joko hallinnoida oikeuksiaan itse tai siirtää tekijänoikeudet sopimuksella tuottajalle ja siitä edelleen esimerkiksi levy-yhtiölle. Tekijänoikeusjärjestöt voidaan valtuuttaa myöntämään lupia teosten julkiseen esittämiseen ja tallentamiseen oikeuksien hallitsijoiden puolesta.

Kun musiikkivideota ryhdytään tekemään, osallistuu siihen yleensä suuri joukko tekijöitä. Joillekin musiikkivideon tekoon osallistuneille syntyy tekijänoikeus koko videoon, joillekin vain omaan panokseensa videossa ja joillekin ei ollenkaan, mikäli panoksen ei katsota ylittävän teoskynnystä. Esimerkiksi videon kuvaajan ja ohjaajan työtä voidaan yleensä pitää teoksena, jolloin heille syntyy tekijänoikeus koko musiikkivideoon. (Tekijänoikeusneuvoston lausunnot 1989:15,8 & 2002:3,5.) Tekijänoikeuksien jakautumista pohdittaessa täytyy miettiä, onko useiden ihmisten

yhdessä luomasta teoksesta erotettavissa itsenäisiä osuuksia tai teoksia, vai pidetäänkö koko työtä niin sanottuna yhteisteoksena, jossa tekijänoikeus koko teokseen kuuluu kaikille tekijöille yhteisesti (TOL 1:6 §).

Alkuperäinen tekijänoikeus syntyy aina tekijälle, mutta käytännössä on järkevintä sopia oikeuksien siirrosta tuottajalle, mielellään jo ennen prosessin alkua (Salokannel, M. & Nilsson, T. 2001, 19). Tekijänoikeuden haltija voi luovuttaa oikeutensa eteenpäin kokonaan tai osittain (TOL 3:27 §). Lähtökohtaisesti se, jolle tekijänoikeus luovutetaan, ei saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeuksia eteenpäin. Tekijänoikeuslain 3:28 §:ssä kuitenkin todetaan, että asia on vapaasti sovittavissa, joten teoksen muuttaminen ja oikeuksien edelleen luovuttaminen on sopimuksella mahdollista. Kun tuottaja hankkii itselleen kaikki oikeudet tuottamaansa tuotantoon, on hänen oikeusasemansa sen jälkeen sama kuin alkuperäisen tekijänoikeuden haltijalla. Tuottajalla on tällöin yksinoikeus koko tuotantoon ja oikeus luovuttaa oikeudet eteenpäin esimerkiksi levy-yhtiölle alkuperäisiä tekijöitä kuulematta. (Salokannel, M. & Nilsson, T. 2001, 19-20.)

Haastateltava kertoo, että joistakin heidän kappaleistaan on kuvattu musiikkivideoita. Musiikkivideot on kuvattu aina omin voimin, eivätkä levy-yhtiöt eivät ole osallistuneet videoiden tuottamiseen, mutta toki ovat tukeneet ajatusta musiikkivideoiden kuvaamisesta, onhan se hyvää mainosta yhteelle. Musiikkivideoiden tekijänoikeuksien jakautumisesta ei ole sen kummemmin sovittu, tuottaja videoilla yleensä on kuitenkin ollut. Tekijät ovat olleet toisilleen tuttuja, eikä asioista ole tullut epäselvyyksiä. (Ahonen 20.11.2012, haastattelu.)

5.2.2 Musiikkivideon esitys- ja tallennusluvut

Kun musiikkivideota ryhdytään tekemään, täytyy ensimmäisenä kysyä lupa musiikkikappaleen käyttöön kappaleen tekijänoikeuksien haltijalta tai haltijoilta. Teosto ry luokittelee musiikkivideon kuvatallenteeksi ja jotta musiikkivideossa käytettävän musiikin saa tallentaa, tulee jo etukäteen hakea lupa, jonka hakee videon tuottaja. Tallennuslupa haetaan vain siinä tapauksessa, kun Teosto edustaa videolle tallennettavan musiikkikappaleen tekijöitä. Lupa täytyy hakea nimenomaan musiikkivideossa käytettävän musiikkiteoksen takia, eikä itse videon takia. Tallennuslupa tulee hakea ensitallennukselle sekä mahdollisille myöhemmille lisäpainoksille. Tallennuslupa on maksullinen ja maksun suuruus määräytyy sen mukaan, onko musiikkivideo tarkoitettu myyntiin vai ei. Myös sillä on merkitystä tallennusluvan maksun suuruuteen,

julkaistaanko musiikkivideo myytäväksi dvd:nä vai ladattavaksi maksua vastaan internetistä. Teostolle täytetään tallennuslupahakemus, johon itse videon tietojen lisäksi täytetään myös tarkat tiedot tekijöineen siitä musiikkiteoksesta, jota musiikkivideossa käytetään. Tahot jotka jatkossa haluavat jatkossa julkisesti esittää tai tallentaa musiikkivideota, maksavat normaalisti sen käytöstä Teostolle ja Teosto tilittää korvaukset tallennuslupahakemuksessa eritellyille musiikkiteoksen tekijöille. (Teosto ry 2012b, hakupäivä 19.9.2012.)

Myös videolla esiintyvät muusikot sekä videon tuottaja ovat oikeutettuja korvauksiin musiikkivideon julkisesta esittämisestä sekä tallentamisesta (TOL 5:47.2 §). Siksi tuottajan tulee tehdä musiikkivideoilmoitus Gramex ry:lle. Ilmoituksen perusteella Gramex myy lupia musiikkivideon julkiseen esittämiseen ja tallentamiseen ja kerää niistä korvaukset. (TOL 5:47a §.) Aiemmin vain musiikkivideoiden tuottajat olivat oikeutettuja Gramexin keräämiin korvauksiin, mutta vuodesta 2006 alkaen, kun tekijänoikeuslakia muutettiin EU-lainsäädännön mukaiseksi, myös videolla esiintyvät muusikot ovat olleet korvauksiin oikeutettuja. Tällöin kuitenkin edellytetään, että musiikkivideon sisältämä äänite on oltava äänitetty Suomessa ja musiikkivideo on oltava kuvattu Suomessa tai Euroopan talousalueella. (TOL 6:54b.3 §; Gramex ry 2012c, hakupäivä 18.9.2012.)

Gramex siis kerää korvaukset musiikkivideon julkisesta esittämisestä sekä tallentamisesta. Jos musiikkivideota esitetään televisiossa, kaapelikanavilla tai se on julkaistu internetissä, kannattaa siinä tapauksessa tehdä musiikkivideosta ilmoitus myös Musiikkituottajat ry:lle. Musiikkituottajat myy käyttölupia edellä mainittujen tapojen mukaiseen musiikkivideon käyttöön ja kerää siitä korvaukset musiikkivideon tuottajalle. (Musiikkituottajat ry 2012b, hakupäivä 24.9.2012.) Musiikkituottajat hallinnoi Suomessa myös ISRC-koodijärjestelmää ja tuottajan tehtävänä on antaa kaikille tuottamilleen ja julkaisemilleen äänitteille ja musiikkivideoille tämä koodi. (Musiikkituottajat ry 2012c, hakupäivä 24.9.2012.)

6 ÄÄNITTEENTUOTANTOPROSESSI JA JULKAISEMINEN

Levytyksen prosessi sisältää useita eri vaiheita ja myös yhteistyökumppaneita voi olla prosessin aikana useita, riippuen esimerkiksi siitä tuotetaanko levy niin sanotusti omakustanteisena, vai tuottaako sen levy-yhtiö. Tekijänoikeusjärjestöt ovat merkittävässä roolissa koko prosessin ajan ja varsinkin julkaisun jälkeen, sillä niiden tehtävänä on valvoa, että tekijänoikeudet toteutuvat ja musiikintekijät sekä –esittäjät saavat heille kuuluvat korvaukset teoksista. Tässä pääluvussa perehdytään prosessin vaiheisiin sekä prosessin yleisimpiin sopimusosapuoliin.

6.1 Prosessin osapuolet

Äänitteen tai musiikkivideon tuottaja on luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka aloitteesta ja vastuulla esitys tallennetaan ensimmäisen kerran. Tuottajalla on yleensä taloudellinen vastuu tuotantoprosessista sekä julkaisusta. (Gramex ry 2012b, hakupäivä 18.9.2012.) Tuottajasta puhuttaessa voidaan tarkoittaa yksittäistä henkilöä, tuotantoyhtiötä tai levy-yhtiötä. Tuottajaa suojataan tekijänoikeuslaissa lähioikeuksilla. (Niiranen & Tarkela 1998, 150.)

Artistiksi kutsutaan muusikkoa silloin, kun hän on se laulaja, instrumentalisti tai yhtyeen jäsen, jonka nimellä tai taiteilijanimellä äänite julkaistaan ja markkinoidaan. Artisti-nimitystä voidaan käyttää myös koko yhtyeestä. Artisti voi toimia äänitteen tuottajana itse tai tehdä äänitetuotannosta ja tarvittavista esittävän taiteilijan oikeuksista levytyssopimuksen levy-yhtiön kanssa. (Lehtinen 2011, 131.)

Esittävällä taiteilijalla tarkoitetaan muusikkoa, solistia tai kapellimestaria. Esittävä taiteilija voi olla myös edellä kuvattu artisti. Esittävää taiteilijaa on suojattu lähioikeuksin. Mikäli taiteilijan panos äänitteellä on merkittävä, taiteilija todennäköisesti pitää oikeudet esitykseensä itsellään, jolloin on oikeutettu korvauksiin kappaleen käytöstä. Jos taiteilijan panos äänitteellä on pienempi, voidaan häntä pitää studiomuusikkona. (Niiranen & Tarkela 1998, 31; Gramex ry 2008d, hakupäivä 28.9.2012.)

Studiomusikko osallistuu äänitteentuotantoon esittävänä taiteilijana ja hänen roolinsa on pienempi kuin artistin. Studiomusikko, taustalaulaja tai kapellimestari palkataan esiintymään

äänitteelle ja hän on näin ollen yleensä työsuhteessa äänitteen tuottajaan. (Lehtinen 2011, 130-131.) Palkka maksetaan kertakorvauksena ja studiomuusikon esittävän taiteilijan oikeudet siirtyvät äänitteen tuottajalle. Tuottaja saa tämän jälkeen valmistaa, julkaista ja levittää äänitettä. (Äänilevytuottajayhtiöiden palveluksessa olevia muusikkoja, laulajia ja kapellimestareita koskeva Työehtosopimus, 15 §.)

Musiikkikustantaja on henkilö tai oikeushenkilö, jonka pääasiallinen tarkoitus on edistää musiikin myyntiä eri keinoin. Kustantajalle voidaan kustannussopimuksella esimerkiksi myöntää lupa etsiä teokselle esittäjä ja sopia teoksen ensitallentamisesta, sopia teoksen käyttämisestä elokuva-, peli- tai mainosmusiikkina, julkaista teos nuotteina sekä myöntää teokselle sovitus-, käänös- ja muita lupia. Yleensä kustannussopimukseen, johon palataan tämän työn alaluvussa 6.2.3, tehdään myös ehto siitä, että kustantaja hoitaa teoksen tekijöiden puolesta tarvittavat luvat ja ilmoitukset Teostoon ja näin ollen on myös oikeutettu tiettyyn osuuteen Teoston maksamista korvauksista, kun teosta sitten jatkossa käytetään. (Lehtinen 2011, 109, 200.)

6.2 Sopimukset

Suurin osa artisteista pyrkii yhteistyöhön levy-yhtiön kanssa ainakin jossain vaiheessa vauhdittaakseen musiikkiuraansa kotimaassa tai myös ulkomailla. Myös kustannussopimuksesta musiikkikustantajan kanssa voi joskus olla artistille hyötyä. Seuraavassa perehdytään sopimukseen levy-yhtiön tai musiikkikustantajan kanssa.

6.2.1 Perinteinen levytyssopimus

Vielä 2000-luvun alussa suurin osa artisteista pyrki levytyssopimuksen tekemiseen levy-yhtiön kanssa. Nykyään äänitetuotannossa tarvittava tekniikka on helposti myös muusikkojen itsensä saatavilla ja yhä useammat artistit vastaavatkin äänitteen tuottamisesta itse julkaisuvalmiiksi saakka ja solmivat sitten niin sanotun mastersopimuksen perinteisen levytyssopimuksen sijaan. Levytyssopimuksen osapuolina ovat artisti ja levy-yhtiö. Sopimus on yleensä yksinoikeussopimus eli levy-yhtiö saa yksinoikeuden valmistaa artistin äänitteitä ja levittää niitä kaupallisesti. Levy-yhtiö saa äänitteen tuottajan oikeudet, joten äänitettä ei voi käyttää ilman levy-yhtiön lupaa. Sopimus on yleensä voimassa tietyn määräajan. Levy-yhtiö ja artisti voivat sopia vaikka vain yhden äänitteen tekemisestä ja kun se on tehty, sopimus päättyy. (Lehtinen 2011, 138, 140-142.)

Levytyssopimuksessa sovitaan usein siitä, että levy-yhtiöllä on oikeus sopimuksen voimassaoloaikana tehtyjen äänitteiden kaupalliseen levitykseen ja markkinointiin myös sen jälkeen, kun kaikki sopimuksen mukaiset äänitteet on julkaistu ja artistin tallennusvelvoite päättynyt. Myytyjen äänitteiden tuotosta levy-yhtiö saa luonnollisesti osansa ja maksaa artistille sopimuksen mukaista korvausta, jota kutsutaan rojaliksi. (Lehtinen 2011, 145, 155.)

6.2.2 Mastersopimus

Kun artisti itse tai artistin omistama yritys on tuottanut levyn ja se on täysin julkaisuvalmis, voi artisti tehdä tällöin levy-yhtiön kanssa niin sanotun mastersopimuksen. Mastersopimuksen ehdot ovat yleensä artistin kannalta huomattavasti perinteistä levytyssopimusta paremmat. Tämä johtuu siitä, että levy-yhtiö säästää tuotantokulut, kun se saa julkaisuvalmiin äänitteen. Sopimuksella sovitaan pitkälti samoista asioista kuin levytyssopimuksessakin, mutta levy-yhtiölle ei tässä tapauksessa synny ollenkaan äänitteen tuottajan oikeuksia, vaan ne jäävät artistille, joka sopii levy-yhtiön kanssa oikeuksistaan sekä esittäjänä taiteilijana että tuottajana. Mastersopimuksessa levy-yhtiö voi tosin myös sopimuksella lunastaa artistin tuottaman äänitteen kaikkine oikeuksineen. (Lehtinen 2011, 174-175.)

6.2.3 Kustannussopimus

Kustannussopimus musiikkialalla tarkoittaa sävellysteoksen tekijän ja kustantajan välistä sopimusta, jolla pyritään saamaan teokselle lisää julkisuutta ja taloudellista lisäarvoa. Kustannussopimuksella sävellysteoksen tekijä tai tekijät siirtävät tietyt sopimuksella sovitut tekijänoikeutensa kustantajalle. Kustannussopimus ei ole muusikolle välttämätön, varsinkaan jos sopimus levy-yhtiön kanssa on jo olemassa. Joissakin tapauksissa sopimuksen tekeminen kustantajan kanssa voi tuoda teoksille merkittävää lisäarvoa, kun taas pahimmillaan kustantajasta ei ole mitään hyötyä, mutta se silti vie osansa esimerkiksi Teosto-korvauksista. Sopimuksen tekemistä ja sen ehtoja tulee siis aina harkita kriittisesti. Tällaiselle sopimukselle ei nimittäin ole olemassa määrämuotoa ja sopimusehdot ovat periaatteessa vapaasti sovittavissa. (Lehtinen 2011, 199 - 201.)

Suomen Musiikkikustantajat ry, Suomen Säveltäjät ry sekä Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry ovat neuvotelleet alalle mallikustannussopimuksen, jonka käyttöä ne suosittelevat, jotta musiikin tekijät välttyisivät kohtuuttomilta sopimusehdoilta kustannussopimuksissa. (Suomen Musiikkikustantajat ry:n, Suomen Säveltäjät ry:n, ja Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry:n suosittama mallikustannussopimus 2008, hakupäivä 27.9.2012.) Tämän lisäksi myös Teosto ry:n asiakassopimuksessa on määritelty tiettyjä oikeuksia, jotka siirtyvät sopimuksella yksinoikeudella Teoston hallinnoitaviksi, eikä niitä näin ollen voi siirtää kustantajan hallinnoitavaksi. Myös tällä menettelyllä halutaan suojata musiikin tekijöitä. (Teosto ry 2012g, hakupäivä 27.9.2012; Lehtinen 2011, 201-202.)

6.2.4 Kansainväliset levytys- ja julkaisusopimukset

Jos artisti tähtää ensisijaisesti ulkomaanmarkkinoille, hän voi tehdä levytysopimuksen suoraan ulkomailla toimivan yhtiön kanssa. Kansainvälinen toiminta onnistuu toki myös hyvät suhteet omaavan Suomesta käsin toimivan levy-yhtiön kanssa. Vaikka Suomi on suhteellisen pieni markkina-alue, toimii täällä useita levy-yhtiöitä. Kaikilla monikansallisilla niin sanotuilla major-yhtiöillä on suomalainen tytäryhtiö. Lisäksi Suomessa toimii pienempiä kansainvälisiä sekä monia kotimaisia yhtiöitä. (Lehtinen 2011, 133-134.)

Haastateltava Ahonen soittaa tällä hetkellä kolmessa eri yhtyeessä, joista kahdella on saksalainen levy-yhtiö ja yhdellä italialainen. Levy-yhtiöt on aikoinaan löydetty lähettämällä yhtyeiden demonauhoja yhtiöihin kuultavaksi. Levyjä on julkaistu vuodesta 2001 saakka, eikä yhtään omakustannelevyä ole tarvinnut tehdä, vaan kaikki ovat olleet levy-yhtiön tuottamia aina ensimmäisestä lähtien. Yhteistyö ulkomaisten levy-yhtiöiden kanssa on toiminut moitteettomasti, hieman haasteita on aiheuttanut yhteydenpito, joka täytyy hoitaa englanniksi eri maihin ja on siksi hidasta. Kaikissa heidän levytys-sopimuksissaan maantieteellisiä alueita ei ole erikseen rajattu, vaan toiminta-alueet ovat periaatteessa maailmanlaajuiset. Musiikkia on julkaistu Euroopassa, mutta myös Yhdysvalloissa ja Japanissa saakka. Ahonen toteaa yhtyeiden olevankin osittain suosittumia ulkomailla kuin kotimaassa. Yhtyeitä on ulkomaisten levy-yhtiöiden toimesta markkinoitu selvästi enemmän ulkomaille kuin Suomeen. Sosiaalisen median käyttö on lisännyt tunnettuutta, sillä sitä kautta sana leviää nopeasti fanien keskuudessa. (Ahonen 20.11.2012, haastattelu.)

Perinteisessä levytyssopimuksessa määritellään alue, jota sopimus koskee. Levy-yhtiö ei saa julkaista tai markkinoida äänitettä sopimusalueen ulkopuolisissa maissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että artisti saisi tällöin päättää äänitteen julkaisusta sopimusalueen ulkopuolella. Levy-yhtiölle on äänitteen tuottajana syntynyt levytyssopimuksessa määriteltyihin äänitteisiin oikeudet, joten artisti ei voi käyttää äänitettä ilman levy-yhtiön lupaa sopimusalueen ulkopuolella. Äänitteen mahdollinen internetin kautta tapahtuva myynti aiheuttaa omat haasteensa alueen määrittelyyn. Jos alue on rajattu koskemaan vain tiettyjä maita, ei äänitettä saa levittää alueen ulkopuolelle edes internetin kautta. Artistin kannattaa miettiä, millainen alueen rajausta on hänen kannaltaan järkevää ja realistista. Jos sopimusalue kirjataan hyvin laajaksi, sopimukseen voidaan ottaa lisäksi ehto, jonka mukaan levy-yhtiön on julkaistava äänite tietyssä maassa tiettyyn päivämäärään mennessä, tai kyseinen maa tiputetaan pois sopimusalueesta. Tällaisella ehdolla voidaan motivoita levy-yhtiötä mahdollisimman laajaan ja tehokkaaseen markkinointiin ja jakeluun. (Lehtinen 2011, 141-142.)

Kun suomalaisen musiikintekijän kappaleita tallennetaan levyille tai musiikkivideoon ulkomailla, tulee kappaleita tallentavan tahon ulkomailla maksaa tallennuskorvauksia sikäläiselle tekijänoikeusjärjestölle aivan samalla tavalla kuin äänitteen tuottaja Suomessa tekisi Teostolle. Korvaukset musiikkiteosten käytöstä ulkomailla laskuttaa Teoston puolesta yhteispohjoismainen tekijänoikeusjärjestö Nordisk Copyright Bureau. NCB kerää korvauksia myös Pohjoismaiden ja Baltian maiden ulkopuolelta. Tallennuskorvausten lisäksi myös suomalaisten teosten julkisesta esittämisestä ulkomailla maksetaan korvauksia tekijöille. Ulkomaiset tekijänoikeusjärjestöt laskuttavat musiikin käyttäjää, esimerkiksi radioyhtiötä tai tapahtumanjärjestäjää omassa maassaan sovellettavien hintojen mukaan. Ulkomailta korvaukset tilitetään Teostoon, joka jakaa ne edelleen oikeudenomistajille. (Teosto ry 2012j, hakupäivä 22.10.2012.)

Gramex ry:llä on monien maiden tekijänoikeusjärjestöjen kanssa vastavuoroisuussopimuksia, joiden perusteella suomalainen esittävä taiteilija sekä äänitteen tuottaja saa Gramexin kautta korvauksia myös ulkomailta. Vastavuoroisuussopimuksia Gramexilla on noin kahdenkymmenen eri maan kanssa. Tilitykset perustuvat korvaukset keräävän maan tilitys- ja käsittelysääntöihin. Korvausten saaminen edellyttää asiakkuutta ja asiakas- ja äänitetietojen toimittamista Gramexille. (Gramex ry 2012f, hakupäivä 22.10.2012.)

6.3 Ilmoitukset

Jotta musiikintekijät ja sen esittäjät sekä tuottajat voivat saada korvauksia, kun joku kolmas osapuoli käyttää tai tallentaa heidän musiikkiaan, tarvitaan yhteistyötä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa. Jokainen uusi musiikkiteos ilmoitetaan Teosto ry:hyn sekä Gramex ry:hyn. Myös teoksen ensitallentamiselle haetaan lupa Teostolta tuottajan toimesta.

6.3.1 Teosto ry:n teosilmoitus

Kun uusi musiikkiteos on luotu, tulee se rekisteröidä Teosto ry:n tietokantaan teosilmoituksella. Teosilmoitus tulee tehdä jokaisesta teoksesta eli musiikkikappaleesta erikseen. Teosilmoituksen tekeminen on edellytyksenä sille, että Teosto voi maksaa korvauksia musiikin tekijöille teoksen käytöstä. Teosilmoituksessa on tärkeää eritellä teoksen kaikki tekijät ja heidän osuutensa teokseen, jotta kaikki myös saavat korvauksia sen käytöstä ilmoittamiensa osuuksien suhteessa. Tekijät eli käytännössä säveltäjä, sanoittaja, sovittaja, kääntäjä sekä mahdollisesti kustantaja voivat sopia osuuksien jaosta periaatteessa vapaasti. (Teosto ry 2012e, hakupäivä 27.9.2012.) Teoston niin sanotussa tilitys- ja jakosäännössä on kuitenkin prosentuaaliset ala- ja ylärajat joiden puitteissa osuuksien jako tulee tehdä (Teosto ry 2012f, hakupäivä 27.9.2012).

6.3.2 Teosto ry:n tallennuslupa

Kun musiikkia aiotaan ensimmäistä kertaa tallentaa levyille, tulee tuottajan hankkia henkilökohtaisesti lupa musiikin tekijöiltä eli niiltä, jotka hallitsevat kyseisten musiikkikappaleiden tekijänoikeuksia. Myös alkuperäisen musiikin uudelleen sovittamiseen ja tekstimuunnelmiin tai –käännöksiin tulee kysyä lupa alkuperäisiltä tekijöiltä. (TOL 1:2 §.) Ennen kuin musiikkia voidaan tallentaa äänilevyille, tulee tuottajan hakea maksullinen tallennuslupa Teosto ry:ltä. Tämä tietenkin vain siinä tapauksessa, kun Teosto edustaa levyille tallennettavan musiikin tekijöitä. Tallennuslupa tulee hakea jokaisen uuden äänitteen valmistamiseen sekä silloin, kun aiemmin valmistetusta äänitteestä tehdään lisäpainos. Tallennusluvan saaminen oikeuttaa tuottajaa tallentamaan lupahakemuksessa mainitut Teoston edustamat suojatut sävellykset, sovituksen ja niihin liittyvät tekstit äänitteille, monistamaan äänitteitä lupahakemuksessa mainitun kappalemäärän sekä levittämään näin valmistettuja äänitteitä myymällä tai ilmaisluovutuksena, mutta ei kuitenkaan vuokraamalla tai lainaamalla. Tallennuslupa ei oikeuta tallenteen julkiseen

esittämiseen. (Teosto ry 2012c, hakupäivä 27.9.2012.) Mikäli äänitteen tuottaja ja tekijä/tekijät ovat sataprosenttisesti samat eli kyseessä on niin sanottu omakustanneäänite, saa tallennusluvan Teostolta maksutta. Tällöin tuottajalle tulee maksettavaksi vain hallinnointikuluja jokaisesta painoksesta, joka tallenteesta tehdään. (Teosto ry 2012d, hakupäivä 27.9.2012.)

6.3.3 Gramex ry:n ääniteilmoitus

Valmiista äänitteestä tulee tuottajan tehdä ääniteilmoitus Gramex ry:lle viimeistään seuraavan kuukauden loppuun mennessä äänitteen julkaisusta. Ilmoituksen teko on edellytyksenä sille, että Gramex voi kerätä ja tilittää korvauksia äänitteen käytöstä. Ilmoitukseen eritellään äänitteellä esiintyvät taiteilijat sekä äänitteen tuottaja. (Gramex ry 2012e, hakupäivä 28.9.2012.) Ääniteilmoituksen perusteella Gramex voi jatkossa kerätä korvaukset äänitteen käytöstä ja tilittää ne oikeille omistajilleen. Korvaukset jaetaan puoliksi tuottajan ja esittävien taiteilijoiden kesken Gramexin tilityssääntöjen mukaisesti. (Gramex 2008d, hakupäivä 28.9.2012.)

6.4 Korvaukset

Tekijänoikeusjärjestöt keräävät korvauksia musiikin julkisesta käytöstä ja tallentamisesta kolmansilta osapuolilta, esimerkiksi radioasemilta ja yrityksiltä. Tämän jälkeen korvaukset tilitetään oikeudenomistajille. Teosto ry tilittää korvauksia äänitteen tallentamisesta sekä julkisesta esittämisestä tekijänoikeuksien haltijoille eli musiikkiteosten tekijöille. Gramex ry tilittää korvauksia musiikin julkisesta esittämisestä lähioikeuksien haltijoille eli musiikin esittäjille ja tuottajille.

6.4.1 Teosto ry:n korvaukset äänitteen tallentamisesta

Tallenteen tuottaja maksaa äänitteen tallentamisesta korvauksen Teosto ry:lle tekemänsä tallennuslupahakemuksen yhteydessä. Teosto tilittää korvauksen edelleen äänitteen sisältämän musiikin tekijöille. Tuottaja siis maksaa tuon korvauksen kaikista uusista tallennettavista äänitteistä sekä jo julkaistujen äänitteiden uusista painoksista. Tallennuskorvauksen suuruus määräytyy sen mukaan onko kyseessä myyntiin vai ilmaisjakeluun menevä äänite. Myyntiin menevistä äänitteistä musiikin tekijöille maksettavan korvauksen suuruus riippuu siitä, myykö tuottaja itse äänitteitä suoraan kuluttajille vai tapahtuuko myynti jakelijan kautta.

Ilmaisjakeluäänitteet jaetaan kahteen ryhmään: ilmaiseksi lahjaksi esiintyjille ja yhteistyökumppaneille annettaviin äänitteisiin, sekä medialle jaettaviin niin sanottuihin vapaakappaleisiin. Kuitenkin myös ilmaisjakeluäänitteiden tallentamisesta laskutetaan tuottajalta äänitetyyppikohtainen vähimmäiskorvaus, joka esimerkiksi cd-levyn kohdalla on vain kymmeniä senttejä äänitteeltä. Tietyin ehdoin on mahdollista saada myös niin sanottuja vapaakappaleita, jolloin äänitettä voi tallentaa maksimissaan 250 kappaletta täysin ilman korvauksia. Vapaakappaleiden myöntämisen ehtoina ovat, että kyseessä on äänitteen ensipainos ja painoksen suuruus on vähintään 500 kappaletta. Vapaakappaleiden määrä ei voi olla suurempi kuin myyntiin menevien äänitteiden määrä. Vapaakappaleita voidaan jakaa vain myynninedistämistarkoituksessa median edustajille kuten toimittajille, radioasemille ja kriitikoille ja näissä kappaleissa on aina oltava merkintä ”Promotional copy – Not for sale”. (Teosto ry 2012h, hakupäivä 10.10.2012.) Mikäli kyseessä on omakustannelevy eli äänitteellä esiintyvä artisti ja tuottaja ovat samat, on tallennuslupa luonnollisesti tällöin ilmainen, eikä tuottaja maksa korvausta äänitteen tallentamisesta missään edellä mainituista tapauksista.

6.4.2 Teosto ry:n korvaukset musiikin julkisesta esittämisestä

Teosto ry tilittää musiikin tekijöille esitys- ja tallennuskorvauksia neljästi vuodessa. Korvaukset ovat veronalaista tuloa ja Teosto perii niistä ennakonpidätyksen. Teoston kotimaasta perimien esityskorvausten tilitys perustuu musiikin käyttäjien toimittamiin yksilöityihin ilmoituksiin esitetystä musiikista. Pääsääntönä on, että kaikesta elävän musiikin julkisesta esittämisestä on toimitettava yksityiskohtainen esitysilmoitus Teostolle. Elävän musiikin esitysilmoituksen tekee Teostolle esiintyjä tai tapahtuman järjestäjä. Radio- ja tv-yhtiöt raportoivat Teostolle sähköisesti ja teoskohtaisesti musiikinkäytöstään. Yritykset, jotka soittavat musiikkia asiakkailleen maksavat korvauksia Teoston säännöllisesti teettämän musiikinkäyttötutkimuksen perusteella, jolla selvitetään mitä radio- tai tv-kanavia tai muita musiikin lähteitä taustamusiikkia asiakkailleen soittavat yritykset käyttävät. (Teosto ry 2012i, hakupäivä 10.10.2012.)

6.4.3 Gramex ry:n korvaukset musiikin julkisesta esittämisestä

Gramexin tilityksessä korvauksiin oikeutettuja oikeudenhaltijoita ovat tekijänoikeuslaissa tarkoitetut esittävät taiteilijat, joiden esityksiä on tallennettu, sekä äänitteiden tuottajat. Gramex maksaa korvaukset niihin oikeutetuille vuosittain. Korvaukset ovat veronalaista tuloa ja Gramex

perii niistä ennakonpidätyksen. Radiokanavat raportoivat yksityiskohtaisesti käyttämänsä musiikin Gramexille kappale kappaleelta, mutta muiden musiikkia julkisesti esittävien tahojen (kauppaliikkeet, ravintola ym.) ei tarvitse tehdä soittoraportteja. Gramex kerää korvauksen niin sanottujen tariffien perusteella, jotka määräytyvät muun muassa liikkeen pinta-alan mukaan. Näiltä tahoilta kertyneet korvaukset tilitetään tuottajille ja taiteilijoille radiosoittojen mukaisessa suhteessa. (Gramex ry 2008d, hakupäivä 19.10.2012.)

7 ÄÄNITTEEN MUU MATERIAALI

Cd-levyyn liittyy myös muuta materiaalia kuin itse äänimateriaali. Cd-levy koteloineen sisältää yleensä erikseen sitä varten jonkun tekemää kansitaidetta. Samoin kuin musiikkiteokset, myös kuvataideteokset ovat tekijänoikeudella suojattuja teoksia. Jos cd-levyn etikettiin tai itse levyyn on painettu vaikkapa piirros, valokuva tai yhtyeen logo, on se yleensä tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittama teos, johon tekijänoikeuden omistaa ensisijaisesti alkuperäinen tekijä. Saadakseen luvan käyttää teosta cd-levyn kotelossa, täytyy siihen luonnollisesti saada alkuperäistekijän lupa sekä mainita myös tekijän nimi.

Kuvataiteen teosten kohdalla teoskynnystä on totuttu pitämään alhaisena, sillä useimmiten ne vaativat tekijältään erityistä luovuutta ja omaperäisyyttä. Valokuvateosten teoskynnystä arvioitaessa kynnyks on yleensä hieman korkeampi, koska valokuvia voidaan harvemmin pitää samalla tavalla omaperäisinä kuin muita kuvataiteen muotoja. Itsenäiset ja omaperäiset teoskynnyksen ylittävät valokuvat saavat 70 vuotta kestävänsä teossuojan. Kaikki muut valokuvat eli niin sanotut tavalliset valokuvat saavat lähioikeuden suojaa, joka kestää 50 vuotta. Valokuva saa siis suojaa joka tapauksessa riippumatta siitä, täytyvätkö tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamat tekijänoikeussuojan edellytykset. Jos valokuvan ei katsota ylittävän teoskynnystä, saa se lähioikeuden suojaa tekijänoikeuslain 49a §:n perusteella. Pykälässä todetaan, että valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. (TOL 49a §; Haarmann 2005, 83-84; Niiranen 1998, 158.)

Haastateltava kertoo, että heidän levykansiansa on aina ostettu kuvia eri taitelijoilta. Tekijänoikeuksien siirtymisestä ei niissä ole sen kummemmin sovittu, on vain tilattu taiteilijalta tietynlainen kuva, jonka hän on sitten toimittanut maksua vastaan. Ahonen muistaa vain yhden kerran, jolloin taiteilija oli asettanut rajoitteita siihen, missä yhteyksissä tehtyä kuvaa saa käyttää. Taiteilijat ovat yleensä itse perillä tekijänoikeusasioista ja pitävät huolen siitä, että heidän tekemiään kuvia käytetään oikein. (Ahonen 20.11.2012, haastattelu.)

Kuvasto ry on kuvataiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin taiteilijoita. Asiakkaaksi voi liittyä tekijä, joka on luonut itsenäisen ja omaperäisen kuvataiteen teoksen. Kuvaston tehtävänä on valvoa ja edistää visuaalisen alan taiteilijoiden

tekijänoikeuslain mukaisia oikeuksia. Kuvasto myöntää käyttöluvia kuvataiteen teosten käyttäjille ja kerää korvaukset teosten käytöstä sekä tilittää ne teosten tekijöille. (Kuvasto ry 2012a, hakupäivä 11.9.2012.

On olemassa tiettyjä määrättyjä vähimmäismerkintöjä, jotka cd-levynä julkaistavan äänitteen kotelon tulee aina sisältää. Nämä vähimmäismerkinnät tulee olla joko kotelon etiketissä tai itse koteloon painettuna. Tekijänoikeuslain 3 §:n mukaisesti tekijätiedot on mainittava. Kotelosta täytyy siis löytyä kaikkien äänitteellä esiintyvien nimet, kappaleiden nimet ja niiden kestot esitysjärjestyksessä, kappaleiden tekijöiden nimet sekä esitysmää. Lisäksi kotelosta tulee löytyä Teoston ja NCB:n logo, oikeuksien pidätysmerkintä (kaikki oikeudet pidätetään), äänitteiden kansainvälisen suojan ilmoittama (P)-merkki (P= producer = tuottaja) ja siihen liittyen tuottajan nimi ja julkaisuvuosi. Tuottajan äänitteelle antama tietyn kaavan mukainen tunnus, jolla äänite ilmoitetaan myös Gramexille täytyy myös löytyä kotelosta. Tämä tunnus ei kuitenkaan ole sama asia kuin ISRC-koodi. Mikäli äänite on menossa myytäväksi kaappoihin tulee äänitteen koteloon painattaa standardoitu viivakoodi, joka on mahdollista lukea kassapääätteellä. (Musiikkituottajat ry 2011g, 14-15.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä opinnäytetyö käsittelee äänitteentuotanto- ja julkaisuprosessia. Työn tavoitteena oli selvittää prosessin vaiheita lainsäädännön sekä sopimusoikeudellisten seikkojen näkökulmasta. Opinnäytetyössä haettiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Miten tekijänoikeudet jakautuvat äänitteen tuotantoon osallistuneiden eri tahojen välillä?
- 2) Kuinka prosessista saadaan sujuva ja helpommin ymmärrettävä?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastattiin opinnäytetyön teoriaosuudessa ja toiseen tutkimuskysymykseen vastaa toimeksiantajan tarpeiden sekä työn teoriaosuuden pohjalta tehty prosessikaavio, jonka tarkoituksena on tiivistää opinnäytetyössä esitetyt asiat hyvin yksinkertaiseen ja lyhyeen muotoon ja toimia eräänlaisena muistilistana.

Toimeksiantajana tässä työssä toimi oululainen ohjelmatoimisto ThunderEvents Oy, jonka ideasta ja tarpeista työ lähti liikkeelle. Ensisijaisena tutkimusmenetelmänä työssä käytettiin lainoppia ja lähteinä lainsäädännön lisäksi myös kirjallisuutta. Käytännön näkökulmaa työhön saatiin haastattelemalla useita vuosia alalla ollutta muusikkoa Pete Ahosta. Ahonen soittaa kolmessa eri yhtyeessä ja levyjä julkaistaan myös ulkomailla. Haastattelun kysymykset muotoiltiin työn teoriaosuudessa esiintyvien pääteemojen mukaan. Näin saatiin teorian vastapainoksi myös Ahosen kokemuksia työn teemoihin liittyen. Teoria ja haastattelutulokset on esitetty työssä rinnakkain niin sanottua vetoketjumallia käyttäen. Ahosen kokemukset uran alkutaipaleen vaikeuksista vahvistivat mielikuvaa siitä, että aloittelevat artistit ovat yleensä kohtalaisen tietämättömiä tekijänoikeusasioista ja omista oikeuksistaan yleensä. Aloittelijat tarvitsisivat enemmän apua, mutta eivät välttämättä tiedä, mistä sitä voisi hakea ja asiat tulee usein opittua niin sanotusti kantapään kautta. Tietämättömyys voi tosin johtua myös siitä, että suurin osa artisteista tekee musiikkia rakkaudesta musiikkiin, eikä rahan vuoksi. Silloin sopimukset eivät todennäköisesti ole artistille mielenkiintoisin asia, vaan enemmänkin pakollinen velvollisuus, joka täytyy hoitaa. Tällaiset asiat alkavatkin varmasti kiinnostaa toden teolla siinä vaiheessa, kun ensimmäiset ongelmat tai sopimusriidat ilmenevät.

Musiikkialalla tekijänoikeudet ovat vahvasti läsnä kaikessa tekemisessä ja tekijänoikeuslainsäädännön tunteminen on tarpeen. Tekijänoikeuksista tietämätön voi helposti

vahingossa joko loukata jonkun toisen tekijänoikeuksia, tai päinvastoin ei ymmärrä pitää kiinni omista tekijänoikeuksistaan. Tekijänoikeudet voidaan jakaa moraalisiin ja taloudellisiin tekijänoikeuksiin. Moraaliset tekijänoikeudet ovat käytännössä luovuttamattomia eli nimioikeus teokseen pysyy aina tekijällä itsellään. Taloudelliset oikeudet kuuluvat myös ensisijaisesti tekijälle itselleen, mutta ovat myös vapaasti sopimuksella luovutettavissa joko kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuksien siirtäminen onkin musiikkialalla yleistä. Usein taloudelliset oikeudet musiikkiteokseen siirretään tuottajalle, olipa se sitten yksityishenkilö tai levy-yhtiö, sillä se on yksinkertaisin ja selkein toimintatapa. Asioista kannattaa aina kuitenkin sopia yksityiskohtaisesti, sillä Suomen oikeusjärjestys perustuu sopimusvapauteen ja asiat ovat aina lähtökohtaisesti vapaasti sovittavissa muutamia poikkeuksia lukuunottamatta. Siksi työssä keskeiselle sijalle nousi myös sopimusoikeus.

Eri alojen tekijänoikeuksien haltijoiden hyväksi tekee Suomessa töitä useita tekijänoikeusjärjestöjä. Myös musiikkialalla tekijänoikeusjärjestöt ovat artistille tärkeitä yhteistyökumppaneita läpi äänitteentuotantoprosessin ja varsinkin sen jälkeen. Tekijänoikeusjärjestöt nimittäin valvovat, että musiikintekijöille, esittäville taiteilijoille ja tuottajille maksetaan tekijänoikeuslain mukaiset korvaukset siitä, kun heidän musiikkiaan tallennetaan tai soitetaan esimerkiksi radioasemilla tai ravintoloissa. Tekijänoikeusjärjestöjen toiminta Suomessa perustuu niin sanottuun sopimuslissenssijärjestelmään, jonka ansiosta korvausten kerääminen sekä niiden tilittäminen helpottuvat. Järjestelmä on artistille edullinen, sillä sopimuslissenssi mahdollistaa korvausten maksamisen myös niille tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille, joita järjestö ei edusta.

Opinnäytetyön teorian pohjalta luotiin lopuksi prosessikaavio sekä kaksisivuinen tekstiosio. Kaaviosta haluttiin mahdollisimman lyhyt ja helppolukuinen, jotta prosessi olisi helppo sisäistää nopeasti, eikä aikaa tarvitsisi välttämättä käyttää teorian tutkimiseen. Asioiden tiivistäminen lyhyeen muotoon oli yllättävän hankalaa, mutta lopputulos onnistui hyvin. Kaavio keskittyy äänitteentuotantoprosessin tekijänoikeudelliseen puoleen. Prosessikaavio päädyttiin tekemään mustavalkoisena, jotta sitä olisi selkeämpää lukea myös paperille tulostettuna versiona. Prosessikaavion vaiheet on selitetty erillisellä sivulla ja sen lisäksi päädyttiin myös kokoamaan yhdelle sivulle muutamia tärkeitä faktoja tekijänoikeuksiin ja sopimusoikeuteen liittyen.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön aihe tuli toimeksiantajaltani ThunderEvents Oy:ltä ja päätin tarttua aiheeseen, vaikka se oli minulle entuudestaan täysin vieras. Koin kuitenkin aihealueen kiinnostavaksi ja halusin ehdottomasti tehdä opinnäytetyön aiheesta, joka ei ole liian tavanomainen ja tuttu. Työn aloittamiseen sisältyi aika paljon epävarmuutta ja mietin, tulinko sittenkin valinneeksi liian haastavan aiheen. Kirjoittaminen lähti kuitenkin luistamaan yllättävän mutkattomasti ja sujui ongelmitta työn loppuun saakka.

Työn ensisijaisina lähteinä ovat tekijänoikeuslaki sekä sopimusoikeuden kirjallisuus. Koska työssä on perehdytty levytysprosessin vaiheisiin aika käytännönläheisellä tavalla, on lähdemateriaalina käytetty paljon myös musiikkialan kirjallisuutta sekä tekijänoikeusjärjestöjen internet-sivuja. Käytännönläheisestä aiheestaan huolimatta pyrin ja mielestäni myös onnistuin pitämään työn näkökulman kuitenkin lainsäädännössä ja sopimusoikeudellisissa seikoissa, ja välttämään liian kulttuurillista musiikkialan näkökulmaa. Työn lähdemateriaali kokonaisuudessaan on mielestäni ajantasaista ja luotettavaa.

Opinnäytetyötä aloittaessani sain jonkin verran kritiikkiä suunnittelemani aikataulun tiukkuudesta työn laajuuteen nähden. Työ pysyi kuitenkin täysin aikataulussa, vaikka se olikin verrattain melko tiivis. Uskon, että juuri tiivis aikataulu auttoi minua tekemään työtä päämäärätietoisesti ja myös mielenkiinto tekemiseen säilyi aivan loppuun saakka. Rajaus oli onnistunut ja työ vastaa myös asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Jälkeenpäin olen iloinen aihevalinnastani, vaikka se aluksi hieman jännittikin. Olen oppinut aiheesta valtavasti työn tekemisen aikana ja koen opinnäytetyön onnistuneen yli odotusteni. Uskon opinnäytetyöstä ja sen teorian pohjalta tehdystä prosessikaaviosta olevan hyötyä toimeksiantajalleni sekä muillekin levytysprosessin kanssa ensimmäisiä kertoja painiskeleville.

Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita heräsi tämän työn pohjalta useampiakin, mutta yksi voisi olla musiikin lataaminen internetistä ja tekijänoikeuksien hallinta siihen liittyen. Musiikin digitaalinen julkaiseminen sekä musiikkitiedostojen lataaminen internetistä maksua vastaan alkaa olla pian suosituempaa kuin cd-levyjen ostaminen. Valitettavasti kaikki eivät kuitenkaan ole halukkaita

maksamaan lataamastaan musiikista ja verkkoympäristössä väärinkäytökset sekä piratismi ovat yleisiä ja myös kohtalaisen helppo toteuttaa. Verkkoympäristö vaikeuttaa myös huomattavasti niin taloudellisten kuin moraalistenkin tekijänoikeuksien valvontaa. Internetissä nimittäin kuka tahansa voi toimia sisällöntuottajana ja verkkokäytön helppoudesta johtuen oikean ja väärän rajat voivat helposti hämärtyä. Uskoisin juuri tästä syystä tapahtuvan paljon myös aivan tahattomia tekijänoikeusloukkauksia, koska verkonkäyttäjät eivät ymmärrä rikkovansa lakia.

LÄHTEET

Ahonen, P., muusikko. 2012. Haastattelu 20.11.2012. Tekijän hallussa.

Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston Direktiivi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa, 22 .5.2001, 2001/29/EY, EYVL L 167 22.6.2001

Gramex ry 2012a. Hakupäivä 28.8.2012,
<http://www.gramex.fi/>

Gramex ry 2012b. Äänitteen tuottaja. Hakupäivä 18.9.2012,
http://www.gramex.fi/taiteilijat_ja_tuottajat/aanitteent_uottaja

Gramex ry 2012c. Musiikkivideot. Hakupäivä 19.9.2012,
http://www.gramex.fi/taiteilijat_ja_tuottajat/aanitteent_uottaja/musiikkivideot

Gramex ry 2008d. Gramexin tilityssäännöt 1998/2008. Hakupäivä 28.9.2012,
http://www.gramex.fi/taiteilijat_ja_tuottajat/esittava_taitelijat/tilityssaannot/tilityssaannot_1999

Gramex ry 2012e. Ohjeita äänite ilmoituksen täyttämiseksi. Hakupäivä 28.9.2012,
http://www.gramex.fi/taiteilijat_ja_tuottajat/aanitteent_uottaja/aanite ilmoitus

Gramex ry 2012f. Ulkomaiset tilitykset. Hakupäivä 22.10.2012,
http://www.gramex.fi/taiteilijat_ja_tuottajat/aanitteent_uottaja/ulkomaiset_tilitykset

Gramex ry 2012g. Äänitteet internetissä. Hakupäivä 24.10.2012,
http://www.gramex.fi/musiikin_kayttajat/sahkainen_media_ja_av-tuotanto/aanitteet_internetissa

Haarmann, P-L. 2005. Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Helsinki: Talentum

Haarmann, P-L. & Mansala M-L. 2007. Immateriaalioikeuden perusteet. Hakupäivä 10.9.2012,

<http://haku.suomenlaki.com.ezp.oamk.fi:2048/#//Book/Book/%252FKIRJAT%252FVERKKOKIRJAT%252F978-952-14-1854-9.xml/toc>

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta. HE 28/2004.

Hemmo, M. 2003. Sopimusoikeus 1. Jyväskylä: Gummerus

Kaisto, J. & Lohi, T. 2008. Johdatus varallisuusoikeuteen. Hakupäivä 18.10.2012, <http://haku.suomenlaki.com.ezp.oamk.fi:2048/#/johdatus%20varallisuusoikeuteen/All/Book/%252FKIRJAT%252FJURIDICA%252F978-952-14-1317-9.xml/toc>

Kuvasto ry 2012a. Hakupäivä 11.9.2012, <http://www.kuvastory.fi/>

Laki varallisuusoikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228

Lehtinen, L. 2011. Muusikon sopimusopas. Helsinki: Tietosanoma Oy

Musiikkituottajat ry. 2012a. Hakupäivä 24.9.2012, <http://www.ifpi.fi/info/musiikkituottajat/>

Musiikkituottajat ry. Musiikkivideoiden esitysluvat ja korvaukset. 2012b. Hakupäivä 24.9.2012, <http://www.ifpi.fi/info/palvelut/musiikkivideoiden%20esitysluvat%20ja%20korvaukset>

Musiikkituottajat ry. ISRC-tietoa äänitteen tuottajille. 2012c. Hakupäivä 24.9.2012, <http://www.ifpi.fi/info/palvelut/kayttoohjeet>

Musiikkituottajat ry. Äänitteiden digitaalinen myynti nousussa. 2012d. Hakupäivä 8.10.2012, <http://www.ifpi.fi/uutiset/arkisto/aanitteiden-digitaalinen-myynti-nousussa>

Musiikkituottajat ry. Äänitteiden vuosimyynti vuonna 2012. 2012e. Hakupäivä 8.10.2012, <http://www.ifpi.fi/tilastot/vuosimyynti/2012/>

Musiikki tuottajat ry. Äänitteiden vuosimyynti vuonna 2007. 2007f. Hakupäivä 8.10.2012,
<http://www.ifpi.fi/tilastot/vuosimyynti/2007/>

Musiikki tuottajat ry. Äänitteen tuottajan opas. 2011g. Hakupäivä 25.10.2012,
<http://www.ifpi.fi/uutiset/arkisto/kaytannon-opas-aanitetuottajille>

Niiranen, V. & Tarkela, P. 1998. Tekijänoikeuden tietosanakirja. Porvoo: WSOY

Nordisk copyright bureau 2012. Hakupäivä 11.9.2012,
<http://www.ncb.dk/english/index.html>

Oesch, R. Heiskanen, H. & Hyrynen, O. 2008. Tekijänoikeus ja digitaalitalous. Vantaa: WSOY

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tekijänoikeus. 2012. Hakupäivä 10.9.2012,
<http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/?lang=fi>

Saarnilehto, A. 2009. Sopimusoikeuden perusteet. Hakupäivä 11.9.2012,
<http://haku.suomenlaki.com.ezp.oamk.fi:2048/#/sopimusoikeuden%20perusteet/Book/Book/%252FKIRJAT%252FJURIDICA%252F978-952-14-1374-2.xml/toc/>

Salokannel, M. & Nilsson, T. 2001. Tekijänoikeus ja multimedia. Helsinki: Frenckell

Sorvari, K. 2006. Tekijänoikeuslain uudistus kalkkiviivoilla. Lakimiesuutiset 18.5.2006. Hakupäivä 17.10.2012,
<http://www.lakimiesuutiset.fi/artikkeli?artid=206>

Suomen Musiikkikustantajat ry:n, Suomen Säveltäjät ry:n, ja Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry:n suosittama mallikustannussopimus. Hakupäivä 27.9.2012,
mallikustannussopimus_2008.pdf

Tasavallan presidentin asetus WIPO:n tekijänoikeussopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta, 5.2.2010.

Tekijänoikeusasetus 21.4.1995/574

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404

Tekijänoikeusneuvosto 2012. Hakupäivä 4.10.2012,
http://www.hare.vn.fi/mKokoonpanonSelailu.asp?h_iID=15938&tVNo=6&sTyp=Selaus

Tekijänoikeusneuvoston lausunto 1989:15

Tekijänoikeusneuvoston lausunto 2002:3

Teosto ry 2012a. Hakupäivä 27.8.2012,
http://teosto.fi/fi/index_fi.html

Teosto ry 2012b. Musiikkivideot. Hakupäivä 19.9.2012,
<http://www.teosto.fi/fi/musiikkivideot.html>

Teosto ry 2012c. Musiikin tallennuslupaehdot äänitteille. Hakupäivä 27.9.2012,
<http://teosto.fi/teosto/websivut.nsf/7d7cb8d7c8ceffa0c22565c9004cf780/ff0a666048763822c2257296003aec9b!OpenDocument>

Teosto ry 2012d. Oman musiikin julkaiseminen äänitteellä. Hakupäivä 27.9.2012,
<http://teosto.fi/teosto/websivut.nsf/7d7cb8d7c8ceffa0c22565c9004cf780/626d6716fd630327c22579600043f4b3!OpenDocument>

Teosto ry 2012e. Teosilmoitus. Hakupäivä 27.9.2012,
<http://teosto.fi/fi/teosilmoitus.html>

Teosto ry 2012f. Jakosääntö. Hakupäivä 28.9.2012
<http://teosto.fi/fi/jakosaanto.html>

Teosto ry 2012g. Asiakassopimus. Hakupäivä 27.9.2012,
[http://teosto.fi/teosto/websivut.nsf/0/e119e3b7e23498aac2257294005f73d6/\\$FILE/Asiakassopimus_web_21112007.pdf](http://teosto.fi/teosto/websivut.nsf/0/e119e3b7e23498aac2257294005f73d6/$FILE/Asiakassopimus_web_21112007.pdf)

Teosto ry 2012h. Äänitteiden tallennuslupa. Hakupäivä 10.10.2012,
<http://www.teosto.fi/fi/tallennuslupa.html>

Teosto ry 2010i. Tilitys- ja jakosääntö. Hakupäivä 10.10.2012,
[http://teosto.fi/teosto/websivut.nsf/0/e119e3b7e23498aac2257294005f73d6/\\$FILE/TeostonTilitys-%20ja%20jakos%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6.pdf](http://teosto.fi/teosto/websivut.nsf/0/e119e3b7e23498aac2257294005f73d6/$FILE/TeostonTilitys-%20ja%20jakos%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6.pdf)

Teosto ry 2012j. Ulkomaan toiminta. Hakupäivä 22.10.2012,
<http://www.teosto.fi/tekijat/artikkelit/ulkomaan-toiminta>

Teosto ry 2012k. Oikeudenomistajien nettiluvat. Hakupäivä 24.10.2012,
<http://www.teosto.fi/kayttajat>

WIPON Tekijänoikeussopimus, SopS 17/2010

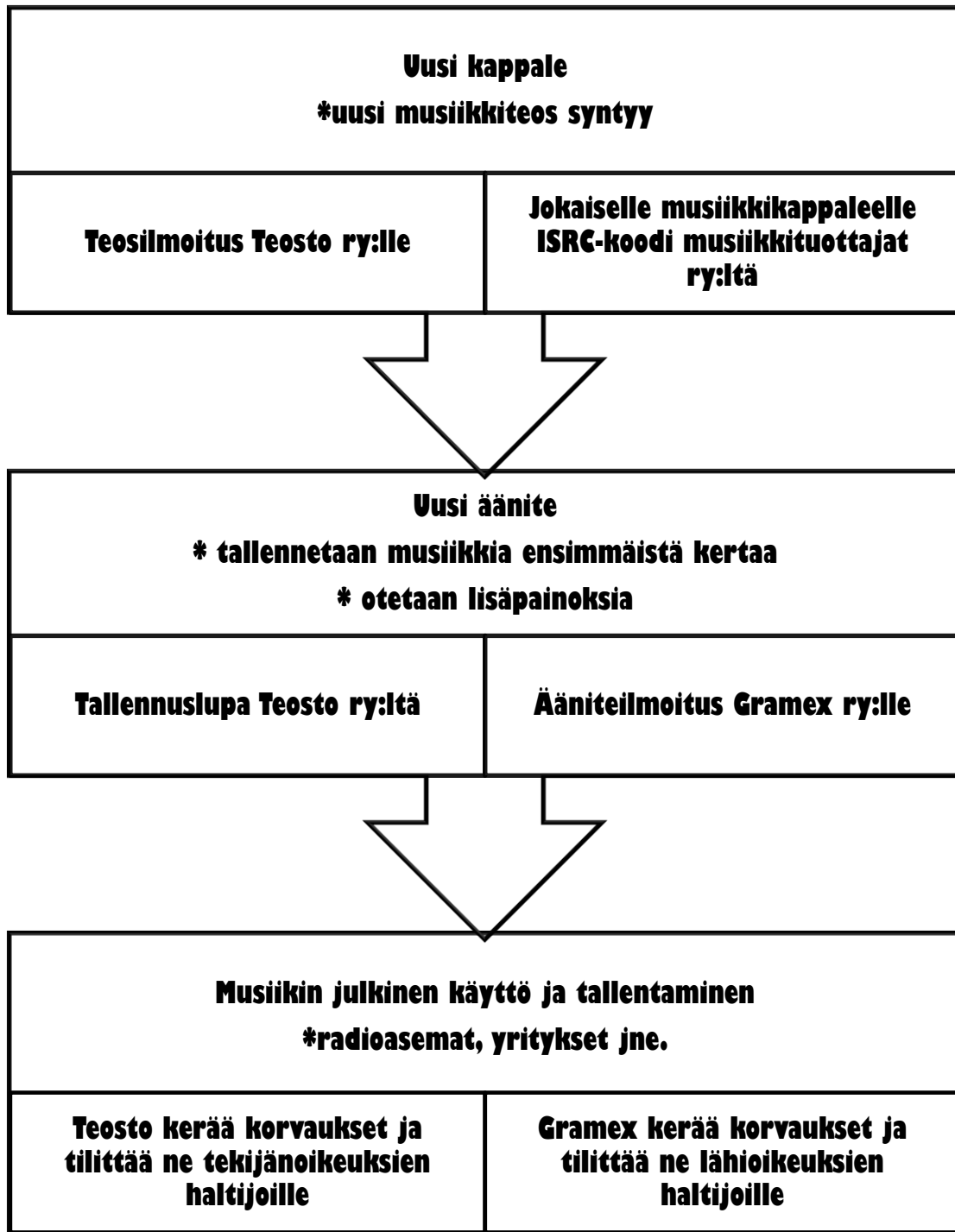
WIPOn esitys- ja äänitesopimus SopS 18-19/2010

Äänilevytuottajayhtiöiden palveluksessa olevia muusikkoja, laulajia ja kapellimestareita koskeva Työehtosopimus. Hakupäivä 28.9.2012,
<http://www.finlex.fi/data/tes/stes1922-PT65aanilev1204.pdf>

LIITTEET

LIITE 1 Prosessikaavio selityksineen

LIITE 2 Haastattelukysymykset muusikko Pete Ahoselle

Tämä prosessikaavio sekä sen selitysosiot on tehty osana ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Taustatietoa kaaviossa esitetyistä asioista löytyy opinnäytetyöstä, joka on julkaistu kokonaisuudessaan osoitteessa: www.theseus.fi

© Suvi Rönty

Äänitteen tuotantoprosessi ja julkaisu

Uusi kappale:

- Teostolle tulee tehdä jokaisesta uudesta kappaleesta teosilmoitus, johon eritellään tarkasti kaikki korvauksiin oikeutetut tekijät. Prosentuaaliset korvausosuudet ovat vapaasti sovittavissa tiettyjen rajojen puitteissa. Teosto kerää korvaukset, kun teosta esitetään julkisesti tai tallennetaan ja tilittää korvaukset edelleen oikeudenomistajille siinä suhteessa, kuin korvausosuudet ja korvauksensaajat on teosilmoitukseen määriteltä.
- Tuottajan tulee hakea maksullinen tuottajakoodi Musiikkituottajat Ry:ltä. Tämän jälkeen hän nimeää jokaisen uuden kappaleen ISRC-koodilla, jonka tarkoituksena on helpottaa luetteloitua ja rekisteröintiä, korvauksien maksamista oikeille henkilöille, massakäytön (esimerkiksi radiosoiton) raportointia sekä piratismiin ennaltaehkäisyä. Koodi on digitaalinen ja se lisätään musiikkiraitaan sen masterointivaiheessa.

Uusi äänite:

- Kun musiikkia ollaan ensimmäistä kertaa tallentamassa äänitteelle tai jo julkaistusta äänitteestä ollaan ottamassa lisäpainosta, hakee äänitteen tuottaja äänitteelle maksullisen tallennusluvan Teostolta. Tässä vaiheessa tallennettavista musiikkiteoksista on jo täytynyt tehdä teosilmoitukset, joilla ne on rekisteröity Teoston teoskantaan. Maksun suuruus riippuu siitä, onko äänite menossa myyntiin vai ilmaisjakeluun. Maksutta saa tallentaa 250 kpl niin sanottuja vapaakappaleita, joita voi jakaa vain ilmaiseksi promootiotarkoituksessa median edustajille. Omakustanneäänitteen osalta tallennuslupa on myös maksuton.
- Tuottaja tekee äänitteestä myös ääniteilmoituksen Gramex ry:lle. Näin varmistetaan, että myös lähioikeuksien haltijat saavat korvauksia teosten käytöstä. Ilmoituksessa eritellään äänitteellä esiintyvät taiteilijat sekä tuottaja. Korvausosuudet jakautuvat puoliksi taitelijoiden ja tuottajan kesken.

Musiikin julkinen käyttö:

- Kun Gramexille ja Teostolle rekisteröityjä musiikkiteoksia soitetaan julkisesti tai tallennetaan jonkun kolmannen osapuolen toimesta (radioasemat, ravintolat, tavaratalot jne.) keräävät järjestöt käytöstä korvauksia ja tilittävät ne edelleen oikeuksien omistajille. Gramexin ja Teoston tilittämät korvaukset ovat veronalaista tuloa.

Faktoja

Tekijänoikeusjärjestöt:

- Teosto ry edustaa säveltäjiä, sanoittajia, sovittajia sekä musiikin kustantajia. Teosto valvoo tekijäoikeudella suojattujen teosten käyttöä ja kerää korvaukset tekijänoikeuksien haltijoille.
- Gramex ry edustaa esittäviä taiteilijoita sekä äänitteiden ja kuvatallenteiden tuottajia. Gramex kerää teosten käytöstä korvauksia lähioikeuksien haltijoille.

- Musiikkituottajat ry edustaa äänitetuottajia. Musiikkituottajat myöntää musiikkivideoiden esitys- ja käyttöluvia, sekä vastaa Suomessa ISRC-koodin hallinnoinnista.

Suoja-ajat:

- Tekijänoikeus voimassa 70 vuotta henkilön kuolemasta, yhteisteoksessa 70 vuotta viimeksi kuolleen henkilön kuolinvuodesta. Tekijänoikeuksilla suojataan niitä, jotka ovat luoneet teoskynnyksen ylittävän teoksen (esim. säveltäjä, sanoittaja). Teoskynnyksen ylittämiseen täytyy teoksen olla omaperäinen ja luova.
- Lähioikeus voimassa 50 vuotta ensiesityksestä tai ensitallennuksesta. Lähioikeuksilla suojataan esittäviä taiteilijoita ja musiikki- ja kuvatallenteiden tuottajia. Äänitallenteet saavat aina lähioikeuden suoja, samoin valokuvat. Lähioikeuden suojan saadakseen ei tuotoksen tarvitse ylittää teoskynnystä.

Prosessin osapuolet:

- Tuottaja = luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka aloitteesta ja vastuulla esitys tallennetaan ensimmäisen kerran. Yleensä taloudellisissa vastuussa tuotantoprosessista sekä julkaisusta. Voi olla yksittäinen henkilö, tuotantoyhtiö tai levy-yhtiö. Tuottajaa suojataan tekijänoikeuslaissa lähioikeuksilla.
- Artisti = laulaja, instrumentalisti tai yhtyeen jäsen, jonka nimellä tai taiteilijanimellä äänite julkaistaan ja markkinoidaan. Artistiksi voidaan kutsua myös koko yhtyettä.
- Esittävä taiteilija = muusikko, solisti tai kapellimestari. Esittävä taiteilija voi olla myös edellä kuvattu artisti. Esittävää taiteilijaa on suojattu lähioikeuksin.
- Studiomuusikko = osallistuu äänitteentuotantoon esittävänä taiteilijana, mutta pienemmässä roolissa kuin artisti. Palkataan esiintymään äänitteelle ja palkka maksetaan kertakorvauksena. Samalla studiomuusikon esittävän taiteilijan oikeudet siirtyvät tuottajalle.

Sopimukset:

- Musiikkialalla sopimuksille (esim. levytyssopimus) ei yleensä ole määrämuotoa, eli sopimuksen ehdot ovat täysin vapaasti sovittavissa. Siksi kaikista yksityiskohdista kannattaa sopia mahdollisimman tarkasti välttääkseen sopimusriidat.
- Jos sopimus sisältää kohtuuttomia ehtoja, niihin täytyy itse vedota. Ensisijainen keino on yrittää neuvotella sopimuksen ehtoja uudelleen. Sopimusriitoja voidaan ratkaista myös käräjäoikeudessa, mikäli sopua ei synny.
- Sopimus kannattaa ennen hyväksymistä tarkistuttaa asiantuntijalla, jos on itse epävarma sen sisällöstä.

1. Kerro itsestäsi ja yhtyeistä joissa soitat?
2. Kuinka pitkä kokemus sinulla on musiikkialalla toimimisesta, kuinka kauan olet levyttänyt ja keikkaillut?
3. Mitä tiesit musiikkiurasi alussa tekijänoikeuksiin liittyvistä asioista ja tekijänoikeusjärjestöjen toiminnasta?
4. Kuinka yhteistyö tekijänoikeusjärjestöjen kanssa on sujunut (Gramex, Teosto jne.)?
5. Onko teillä suomalainen vai kansainvälinen levy-yhtiö?
6. Sujuiko levytyssopimuksen tekeminen yhteisymmärryksessä vai koetteko, että jouduitte suostumaan teidän kannaltanne huonoihin sopimusehtoihin?
7. Oliko sinulla ennestään kokemusta sopimusten tekemisestä?
8. Millaiseksi koit ensimmäisen levytysprosessin?
9. Missä muodoissa musiikkianne on julkaistu ja kenen toimesta? (cd-levy, musiikkivideot, mp3 jne.)
10. Miten olette sopineet tekijänoikeuksien jakautumisesta yhtyeen jäsenten ja muiden sopimosapuolten kesken (Tuottaja, artisti, esiintyvä taiteilija jne.) cd-levyjen sekä mahdollisen muun materiaalin osalta?
11. Kuinka kauan olette suunnanneet levyjänne myös ulkomaille ja mihin maihin?
12. Millaiseksi koet ulkomaille suuntautuvan toiminnan Suomeen verrattuna?